לקוטי אמרים
— תניא —

פרק מט

בפרק מ״ח ביאר אדה״ז, שמאחר שהאור והחיות הנמשך מהקב״ה, שהוא אין־סוף, אף הוא אין־סוף — הרי אילו היתה המשכת האור והחיות לפי סדר השתלשלות של מדרגות, בלי צמצומים, לא הי׳ העולם הזה נברא כמו שהוא עתה, באופן של גבול ותכלית; ולכן היו צמצומים רבים באור, כדי שיוכלו להתהוות נבראים בעלי גבול מאור אין־סוף שהוא בלי־גבול. וכל צמצומים אלו נעשו (כפי שיתבאר להלן) מפני אהבת השי״ת לכל אדם מישראל, כדי שיוכל להיות עולם שבו תהי׳ עבודתו של איש ישראל בקיום התורה והמצוות.

ובפרק זה יבאר אדה״ז את ענינם של צמצומים אלו באופן כללי, ויסיק, שכשם שהקב״ה כביכול, מצד אהבתו לישראל, סילק את כל הענינים המעכבים את בריאת העולמות והנבראים — כך צריך האדם („כמים הפנים לפנים״), מצד אהבתו להשי״ת, לסלק כל מונע העומד בדרכו בעבודת ה׳; וכשם שהקב״ה המשיך אור וחיות ממנו ית׳ שלא לפי סדר השתלשלות של מדרגות (כנ״ל, שלולא כן לא היו מתהווים נבראים מוגבלים), כך צריך האדם בעבודת ה׳ שלא להסתפק בעבודה מדודה ומוגבלת, אלא עליו לעבוד את עבודתו באופן בלתי־מוגבל, להפקיר הכל לשם אהבת השי״ת, ואפילו ההגבלות שקבע הקב״ה בעולמו לא יפריעוהו בעבודת ה׳.

— תתקיט —

◆◇ **פרק מט והנה** אף כי פרטי בחי' ההסתר וההעלם אור א"ס ב"ה בהשתלשלות העולמות עד שנברא עו"הז הגשמי עצמו מספר ומינים ממינים שונים כידוע לטועמים מעץ החיים: אך דרך כלל הם שלשה מיני צמצומים עצומים כלליים. לשלשה מיני עולמות כלליים. ובכל כלל יש רבוא רבבות פרטיים. והם שלשה עולמות בי"ע. כי עולם האצילו' הוא אלהות ממש. וכדי לברוא עולם הבריא' שהן נשמות ומלאכים עליונים אשר עבודתם לה' בבחי' חב"ד המתלבשים בהם והם משיגים ומקבלים מהם היה תחלה צמצום עצום כנ"ל. וכן מבריאה ליצירה. כי אור מעט מזער המתלבש בעולם הבריא' עדיין הוא בבחי' א"ס לגבי עולם היצירה. ואי אפשר להתלבש בו אלא ע"י צמצום והעלם וכן מיצירה לעשיה [וכמ"ש במ"א ביאור שלשה צמצומים אלו באריכות לקרב אל שכלינו הדל] ותכלית כל הצמצומים הוא כדי לברוא גוף האדם החומרי ולאכפייא לס"א ולהיות יתרון האור מן החושך בהעלות האדם את נפשו האלהית והחיונית ולבושיה וכל כחות הגוף כולן לה' לבדו כנ"ל באריכות. כי זה תכלית השתלשלות העולמות. והנה [סח, א]

עצמו מספר: **ע"ד לשון הכתוב — תהלים מ, ו.** שלשה מיני צמצומים .. לשלשה מיני עולמות כו': **בענין הצמצומים, ג' עולמות והצמצום דאצי' — ראה תו"א וירא יג, ג ואילך ובהגהות הצ"צ לשם (אוה"ת וירא תשלח, א ואילך).** כי עולם האצילו' הוא אלהות ממש: **ראה לעיל פל"ט[1].** צמצום עצום כנ"ל: **ראה לעיל פמ"ח[2]. פל"ט[3].** מעט מזער: **לשון הכתוב — ישעי' יו"ד, כה. ועוד.** יתרון האור מן החושך: **לשון הכתוב — קהלת ב, יג.** כנ"ל באריכות: **פרקים לה־לז.**

1) ושם: „ועולם האצילות .. הוא למעלה מהשכל וההשגה וההבנה לשכל נברא כי חכמתו ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה מיוחדות שם בו בתכלית היחוד ביחוד עצום ונפלא כו'". 2) ושם: „אילו היתה השתלשלות העולמות מאור א"ס ב"ה בלי צמצומים רק כסדר המדרגות ממדרגה למדרגה בדרך עלה ועלול לא היה העוה"ז נברא כלל כמו שהוא עתה בבחי' גבול ותכלית .. שלא הי' מתהוה כמות שהוא עתה בעל גבול ותכלית וחיות מועטת מאד .. אם לא ע"י צמצומים רבים ועצומים שצמצמו האור והחיות שנתלבש בכדור הארץ להחיותו ולקיימו בבחי' גבול ותכלית". 3) ושם: „עולם הבריאה .. שם ירדו להאיר בבחי' צמצום כדי שיוכלו שכלים נבראים לקבל מהן חב"ד לידע את ה' ולהבין ולהשיג איזו השגה באור א"ס ב"ה .. שלא יתבטלו במציאותם כו'".

○ **א. וההעלם אור א"ס ב"ה:** לכאורה הול"ל: „הסתר והעלם אור א"ס ב"ה", או „ההסתר וההעלם דאור א"ס ב"ה". **ואפשר שצ"ל: „ההסתר והעלם אור א"ס ב"ה".**

(כ"ק אדמו"ר[1])

1) „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות". „הערות ותיקונים בדרך אפשר".

◆◇ **פרק מט** שנה פשוטה: **יח אייר.** שנה מעוברת: **יז אייר**

בהם ענין ההשגה, אשר כל ענין של השגה הוא בבחינת „יש", שישנו מי שמשיג — **היה תחלה צמצום עצום, כנ"ל** — שכדי שייברא עולם הבריאה הוצרך להיות צמצום רב ועצום, היינו שהאור המאיר באצילות יתעלם ויסתתר, ויאיר רק אור שממנו יוכלו להתהוות נבראים, שהם בבחינת בריאה, יש מאין. **וכן מבריאה ליצירה** — כדי שיתהווה עולם היצירה, שהוא למטה מעולם הבריאה, הוצרך שוב להיות צמצום עצום, **כי אור מעט מזער המתלבש בעולם הבריאה** — האור המאיר בעולם הבריאה, אף שלגבי האור שבעולם האצילות הרי הוא נקרא „מעט מזער", **עדיין הוא בבחינת אין סוף לגבי עולם היצירה, ואי אפשר** לאור זה של עולם הבריאה **להתלבש בו** (בעולם היצירה) **אלא ע"י צמצום והעלם** — ולכן הוצרך להיות צמצום עצום גם באור המאיר בעולם הבריאה, כדי שיומשך ממנו אור השייך לעולם היצירה. **וכן מיצירה לעשיה** — הוצרך להיות צמצום רב ועצום באור של עולם היצירה, כדי שיהי' שייך לעולם העשי', שהוא למטה מעולם היצירה **[וכמו שנתבאר במקום אחר ביאור שלשה צמצומים אלו באריכות,** כדי **לקרב** ענין זה **אל שכלינו הדל** — ששכלנו הדל יוכל להבינו].

ותכלית כל הצמצומים הוא כדי לברוא גוף האדם החומרי, ולאכפייא לסטרא אחרא — כדי שהאדם בעבודתו יכפה ויכניע את ה„סטרא אחרא", **ולהיות** (וכדי שיהי') **יתרון האור מן החושך** — על־ידי הכנעת החושך, ועוד יותר — על־ידי הפיכת החושך לאור, מיתוסף יתרון באור; וענין זה נעשה **בהעלות האדם את נפשו האלהית** — למדרגה נעלית יותר בקדושה, **ובהעלותו את נפשו החיונית** — שמתחלה היתה מקבלת חיות מהקליפה, ועל־ידי עבודת האדם הרי היא מתעלה לקדושה, **ולבושיה** — מחשבה דיבור ומעשה, **וכל כחות הגוף כולן** — מעלה אותם האדם **לה' לבדו, כנ"ל באריכות** — שעל־ידי התורה והמצוות שהאדם לומד ומקיים נעשית עלי' בנפשו האלקית ובנפשו החיונית ולבושי', ובכל כחות הגוף, **כי זה תכלית השתלשלות העולמות** — כל התכלית בהשתלשלות זו, שנשתלשלו העולמות ממדרגה למדרגה, מעולמות עליונים יותר לעולמות תחתונים יותר — היא העולם הזה, שבו עובד האדם את עבודתו, ועל־ידה פועל הוא שתהי' „אתכפיא סטרא אחרא" ו„יתרון האור מן החושך".

ועתה יסיק אדה"ז, שכשם שהקב"ה סילק כביכול את כל המניעות לבריאת העולם הגשמי, וצמצם את אורו, שהוא בלי־גבול, באופן שיוכלו להתהוות ממנו נבראים בעלי גבול וכו', וכל זה מצד אהבתו לישראל — כך, „כמים הפנים לפנים", צריך הדבר לעורר בלב כל איש ישראל אהבה להשי"ת, באופן שיסיר את כל המניעות העומדות בדרכו בעבודת ה', ושעבודתו לא תהי' מדודה ומוגבלת, אלא בלי חשבון ובלי גבול: **והנה, כמים הפנים לפנים** — „כן לב

ב. עו"הז הגשמי: טעם ההדגשה „הגשמי" — כי ישנו גם עולם העשי' הרוחני.

(כ"ק אדמו"ר[2])

ג. דרך כלל הם שלשה מיני צמצומים עצומים כלליים: מזה מובן שישנם ריבוי צמצומים פרטיים.

(כ"ק אדמו"ר[3])

ד. שלשה מיני צמצומים עצומים כלליים .. והם שלשה עולמות בי"ע: בהמשך תרס"ו[4] נתבאר ג"כ שהתהוות העולמות היא ע"י ג' צמצומים, אבל באופן אחר – שצמצום הא' הוא מן המאציל לאצילות, צמצום הב' – מאצילות לבי"ע, וצמצום הג' – שגם ההארה דשם אלקים שנעשית מקור לנבראים היא בהעלם והסתר מהנבראים.

ושייכות ג' צמצומים אלו לג' הצמצומים דעולמות בי"ע (המבוארים כאן) – כי כל עולם כלול מכל העולמות.

(כ"ק אדמו"ר[5])

ה. רבוא רבבות פרטים: אם תיבת „פרטיים" היא בשני יודי"ן – אז היא תואר, וקאי אעולם (רבוא רבבות עולמות פרטיים) או אצמצום (רבוא רבבות צמצומים פרטיים).

ואפשר שצ"ל „פרטים", ביו"ד אחת.

(כ"ק אדמו"ר[1])

ו. נפשו האלהית והחיונית ולבושיה: נקט „לבושי" לשון יחיד, וא"כ קאי רק אנפש הבהמית (החיונית). ואולי אפשר לומר דלבושי נפש האלקית נכללו בזה ממילא, כיון ש„אי אפשר לנפש האלקית לבטא בשפתיים .. כי אם ע"י נפש החיונית הבהמית כו'", כנ"ל רפל"ז.

ואולי אפשר לומר דקאי אנפש האלקית, ש(בבינוני) רק לבושי' הם המתלבשים בגוף, כנ"ל פ"ט ופי"ב.

אבל לעיל[6] נקט „לדבקה בו נפשו האלקית והחיונית ולבושיהן" (**לשון רבים, וקאי על שתי הנפשות**). **ואפשר שכצ"ל גם כאן.**

(כ"ק אדמו"ר[1])

---

2) „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות". **3)** ד"ה באתי לגני (הא' והב') תשל"א – בחלק שלא הוגה. **4)** ע' רצה. **5)** תו"מ תשמ"ב ח"ב ע' 779. **6)** פמ"א.

כמים הפנים לפנים — „כן לב האדם לאדם״: כשם שהמים משקפים לאדם את אותם הפנים ממש שהוא מראה להם — כך האהבה הבאה מלב אדם אחד מעוררת אהבה בלב חברו. ולכן, **כמו שהקב״ה, כביכול, הניח וסילק לצד אחד, דרך משל, את אורו הגדול, שהוא הבלתי תכלית** — בלי גבול ותכלית, **וגנזו והסתירו בג׳ מיני צמצומים שונים, והכל בשביל אהבת** הקב״ה אל **האדם התחתון** (האדם שבעולם התחתון), כדי **להעלותו לה׳** — כדי שיהי׳ עולם שבו ישנה עבודה המרוממת את האדם אל ה׳; אלא שלכאורה, איך יתכן שאהבה תביא לידי ענין של צמצום וסילוק — והרי אהבה ענינה חסד והתפשטות, ואילו צמצום וסילוק הם ענין של גבורה ומניעת ההתפשטות? ולזה מבאר אדה״ז, שאמנם מצינו אהבה המביאה לידי צמצום, **כי** כלשון הגמרא: **אהבה דוחקת הבשר** — האהבה גורמת דוחק וכיווץ בבשר, כדי שהבשר לא יהי׳ מניעה ועיכוב לאהבה. ובענינו: אם הקב״ה, מצד

כמים הפנים לפנים כמו שהקב״ה כביכול הניח וסילק לצד אחד דרך משל את אורו הגדול הבלתי תכלית וגנזו והסתירו בג׳ מיני צמצומים שונים. והכל בשביל אהבת האדם התחתון להעלותו לה׳. כי אהבה דוחקת הבשר. עאכ״ו בכפלי כפליים לאין קץ כי ראוי לאדם ג״כ להניח ולעזוב כל אשר לו מנפש ועד בשר ולהפקיר הכל בשביל לדבקה בו ית׳ בדביקה חשיקה וחפיצה ולא יהיה שום מונע מבית ומבחוץ לא גוף ולא נפש ולא ממון ולא אשה ובנים. ובזה יובן טוב טעם ודעת לתקנת חכמים שתקנו ברכות ק״ש שתים לפניה כו׳ דלכאורה אין להם שייכות כלל עם קריאת שמע כמ״ש הרשב״א ושאר פוסקי׳. ולמה קראו אותן ברכות ק״ש ולמה תקנו אותן לפניה דווקא. אלא משום שעיקר ק״ש לקיים בכל לבבך כו׳ בשני יצריך כו׳ דהיינו לעמוד

[מט, ב]

כמים הפנים לפנים: **משלי כז, יט.** כמו שהקב״ה .. עאכ״ו .. כי ראוי לאדם כו׳: **ראה גם לקו״ת חוקת סא, ג**[4]. אהבה דוחקת הבשר: **ב״מ פד, א**[5]. ולעזוב כל אשר לו: **ע״ד לשון הכתוב — וישב לט, ו.** מנפש ועד בשר: **ע״ד לשון הכתוב — ישעי׳ יו״ד, יח.** לדבקה בו: **לשון הכתוב — עקב יא, כב. נצבים ל, כ.** טוב טעם ודעת: **ע״ד לשון הכתוב — תהלים קיט, סו.** חכמים שתקנו ברכות ק״ש: **ברכות לג, א. רמב״ם הל׳ ק״ש פ״א ה״ז.** שתים לפניה כו׳: **ברכות יא, א (במשנה).** דלכאורה אין להם שייכות כלל עם קריאת שמע .. תקנו אותן לפניה דווקא: **ראה שו״ע אדה״ז או״ח סנ״ט סוס״ד**[6]. הרשב״א: **שו״ת הרשב״א ח״א סי׳ מז**[7] **— הובא בב״י או״ח סי׳ מו סד״ה וכתב הרא״ה.** ושאר פוסקי׳: **ראה ב״י שם (ד״ה וכתב הרא״ה). פרישה שם סקכ״ו.** דווקא: **נמצא בש״ס**[8] **גם בשני ואוי״ן.** בכל לבבך: **ואתחנן ו, ה.** בשני יצריך: **ברכות נד, א (במשנה).**

4) ושם: „כמו שהשי״ת מדלג על ההרים .. למעלה מהשכל .. להראות אותנו שגם אנחנו נעשה כן הכל בלא חשבון ובלא טעם ודעת. ועיין בסש״ב פרק מ״ט״. 5) ושם: „אהבה דוחקת את הבשר״. 6) ושם: „ברכות ק״ש אינן דומות לשאר ברכות המצוות, שהרי אין מברכין אשר קדשנו במצוותיו וצונו לקרוא קריאת שמע, אלא ברכות בפני עצמן הן ותיקנו לברך אותן קודם קריאת שמע״. 7) עיי״ש דס״ל דישנה לאמירת ברכות אלו אף שאינו קורא ק״ש (כ״ק אדמו״ר — לקו״ש חי״ד ע׳ 148 בשוה״ג). 8) **מנחות ל, א.**

ז. **כמים הפנים לפנים כמו שהקב״ה כביכול הניח וסילק .. את אורו הגדול .. להניח ולעזוב כל אשר לו כו׳: וכיון שצמצום זה הוא בבחי׳ סילוק לגמרי**[7] **(כדיוק לשון אדה״ז „סילק .. את אורו הגדול״) — מובן („כמים הפנים לפנים״) שגם ביטול האדם („להניח ולעזוב כל אשר לו כו׳״) הבא ע״י התבוננות זו הוא ביטול בתכלית השלימות, בדוגמת הצמצום שלמעלה.**

(כ״ק אדמו״ר[8])

ח. **וסילק לצד אחד: צ״ע, שהרי הסילוק הי׳ לכל הצדדים בשוה**[9]. **ואפשר שצ״ל „לצדדין״.**

(כ״ק אדמו״ר[1])

ט. **אהבה דוחקת הבשר: אפשר שצ״ל „אהבה דוחקת** את **הבשר״**[10].

(כ״ק אדמו״ר[11])

י. **מנפש ועד בשר ולהפקיר הכל בשביל לדבקה בו**

7) דזהו ההפרש בין צמצום הראשון לשאר הצמצומים — שצמצום הראשון הוא סילוק האור הראשון לגמרי, משא״כ שאר הצמצומים הם מיעוט האור בלבד, שבהשתלשלות ממדריגה למדריגה מתמעט האור, נמשכת הארה ע״י פרסא ומסך וכו׳. 8) תו״מ סה״מ שבט ע׳ שפד. 9) ראה ע״ח שער א (דרוש עיגולים ויושר) ענף ב. ועוד. 10) כבש״ס — ראה במ״מ כאן. וראה גם אוה״ת ויחי שעז, ב. 11) „הערות ותיקונים בדרך

◆ **ובזה יובן** שנה פשוטה: **יט אייר**

אהבתו לישראל, הניח כביכול את אורו הגדול הצדדה, וצמצם אותו בריבוי צמצומים — **על אחת כמה וכמה, בכפלי כפליים לאין קץ, כי ראוי לאדם ג"כ להניח ולעזוב כל אשר לו, מנפש ועד בשר** — מענינים נפשיים ועד ענינים גופניים, **ולהפקיר הכל** — כלומר: הנחת ועזיבת ענינים אלו לא תהי' באופן של חשבון ומדידה, אלא בלי חשבון ובלי גבול, באופן של „הפקר", היינו שענינים אלו אינם תופסים מקום אצלו כלל לעומת הדבקות בו ית' (כדלקמן), **בשביל לדבקה בו ית' ברביקה חשיקה וחפיצה** (רצון פנימי שיש בו תענוג), **ולא יהיה שום מונע מבית ומבחוץ** — לא מענינים פנימיים ולא מענינים חיצוניים: **לא גוף ולא נפש** — שהם עניניו הפנימיים של האדם, **ולא ממון ולא אשה ובנים** — שהם ענינים חיצוניים; כל אלו לא יהיו מניעה לענינים שעל־ידם מתדבק האדם בהשי"ת. ונקודת הענין בכל האמור היא, שהאדם מניח ומסלק הצדדה את המניעות הבאות מכל הענינים, אפילו הנחוצים ביותר, מצד אהבתו להשי"ת.

ובזה יובן טוב טעם ודעת (טעם מובן היטב) **לתקנת חכמים, שתקנו ברכות קריאת שמע, שתים לפניה** — שתי ברכות לפני קריאת־שמע של שחרית, **כו'** — ושתי ברכות לפני קריאת־שמע של ערבית, **דלכאורה אין להם** (לברכות אלו) **שייכות כלל עם קריאת שמע, כמו שכתבו הרשב"א ושאר פוסקים** — שאין ברכות אלו כשאר ברכות המצוות שתקנו חכמים, שבהן הברכה מדברת אודות המצוה (לדוגמא: בברכת „להניח תפילין" — מדובר על התפילין, וכן בשאר המצוות), ואילו ברכות קריאת־שמע אינן מדברות כלל בענין קריאת־שמע, **ולמה קראו אותן ברכות ק"ש, ולמה תקנו אותן לפניה דווקא** — מאחר שאין להן שייכות לקריאת שמע?

ומבאר אדה"ז, שענינן של ברכות אלו הוא הכנה, שעל־ידן יוכל האדם לקיים את ענין קריאת־שמע; ונמצא, שכשם שבכל מצוה, המצוה עצמה היא מן התורה, והברכה היא מדרבנן, דהיינו שחכמים תקנו ברכה כדי שעל־ידה יהי' האדם כלי להמשכה העליונה הנמשכת בנפשו על־ידי המצוה — כן הוא בברכות קריאת־שמע, שעל־ידי הברכות יוכל האדם לקיים את ענין קריאת־שמע. ויבאר בפרטיות: **אלא משום שעיקר** ענין **ק"ש** הוא **לקיים** (לבוא לידי קיום) „ואהבת את ה' אלקיך" **בכל לבבך כו'**, ופירשו רז"ל **בשני יצריך כו'** — שצריך האדם לאהוב את השי"ת בכל לבו, גם בנפשו הבהמית ויצרו הרע, **דהיינו לעמוד נגד כל** דבר **המונע**

ית' ברביקה חשיקה וחפיצה: קחשיב ג' דברים — „נפש", „בשר", „הכל" — כנגד ג' מיני הצמצומים (שהם לג' עולמות בי"ע, כנ"ל בריש פרקין): „נפש" — היא מבריאה, „בשר" — מיצירה, „הכל" מעשי. ולכן נקט „נפש" ו„בשר" בחדא חלוקה ו„הכל" בחלוקה בפ"ע, כמו שבריאה ויצירה הם בחדא חלוקה („בראתיו יצרתיו"[12]), ועשי' בחלוקה בפ"ע („אף עשיתיו"[12]).

וכן נקט ג' לשונות „דביקה חשיקה וחפיצה" — ג"כ כנגד בי"ע: „דביקה" — בעשי', „חשיקה" — ביצירה, „וחפיצה" — בבריאה.

(מוהרלו"צ אבי כ"ק אדמו"ר[13])

יא. ברביקה חשיקה וחפיצה: ראה לעיל פ"ג אות לא.

יב. מבית ומבחוץ: אפשר שצ"ל „ומחוץ", כלשון הכתוב[14].

(כ"ק אדמו"ר[1])

יג. ובזה יובן טוב טעם ודעת לתקנת חכמים שתקנו ברכות ק"ש שתים לפניה כו' דלכאורה אין להם שייכות כלל עם קריאת שמע .. ולמה תקנו אותן לפניה דווקא: נקט „לפני" דוקא, ואינו מזכיר הברכה שלאחר **ק"ש.**

ואין לומר שתיבת „כו'" באה לרבות הברכה שלאחרי', שהרי: (א) לכל לראש — ענינה של ברכה זו לא **נתבאר בתירוצו. (ב) אדרבה — בסיום הקושיא מדייק „ולמה תקנו אותן** לפני' **דווקא", ואינו מזכיר „לאחרי", גם לא בתיבת „כו'". (ג) על הברכה שלאחרי' לא שייך לומר „אין להן שייכות כלל עם קריאת שמע", כי ברכה זו ודאי שייכת לק"ש, שהרי היא מדברת בענין קבלת עול מלכות שמים ובענין יציאת מצרים (דהיינו ק"ש — כדלעיל ספמ"ז).**

אלא צ"ל שתיבת „כו'" באה לרבות הברכות שלפני ק"ש של ערבית, או שמרמז בה הסיום דמאמר חז"ל זה: „שתים לפני' .. ובערב", והיינו הך. ואף שלקמן מפרש הברכות שבבוקר — מהן יובן גם לאלו שבערב.

(כ"ק אדמו"ר[15])

יד. אין להם: אפשר שצ"ל „להן".

(כ"ק אדמו"ר[1])

טו. בכל לבבך כו': נקט „כו'" ולא „גו'", משום דקאי אמתניתין ולא אקרא.

(כ"ק אדמו"ר[1])

---

12) ישעי' מג, ז. **13)** לקוטי לוי"צ לתניא ע' כג. **14)** נח ו, יד. ועוד. **15)** „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות". „הערות ותיקונים בדרך אפשר". „שיעורים בספר התניא" ע' 667 הערה 3. אפשר".

נגד כל מונע מאהבת ה׳. ולבבך הן האשה וילדיה. שלבבו של אדם קשורה בהן בטבעו. כמשארז״ל ע״פ הוא אמר ויהי זו אשה הוא צוה ויעמוד אלו בנים. ונפשך ומאדך כמשמעו חיי ומזוני להפקיר הכל בשביל אהבת ה׳. ואיך יבא האדם החומרי למדה זו לכך סידרו תחלה ברכת יוצר אור. ושם נאמר ונשנה באריכות ענין וסדר המלאכים העומדים ברום עולם להודיע גדולתו של הקב״ה איך שכולם בטלים לאורו ית׳ ומשמיעים ביראה כו׳ ומקדישים כו׳ ואומרים ביראה קדוש כו׳ כלומר שהוא מובדל מהן ואינו מתלבש בהן בבחי׳ גילוי אלא מלא כל הארץ כבודו היא כנסת ישראל למעלה וישראל למטה כנ״ל. וכן האופנים וחיות הקודש ברעש גדול וכו׳ ברוך כבוד ה׳ ממקומו לפי שאין יודעים ומשיגים מקומו וכמ״ש כי הוא לבדו מרום וקדוש. ואח״כ ברכה שניה אהבת עולם אהבתנו ה׳ אלהינו. כלומר שהניח כל צבא מעלה הקדושים והשרה שכינתו עלינו להיות נקרא אלהינו. כמו אלהי אברהם כו׳ כנ״ל. והיינו כי אהבה דוחקת הבשר ולכן

נגד כל דבר **המונע מאהבת ה׳** — גם הנפש הבהמית והיצר הרע, המונעים את האדם מאהבת ה׳, יתהפכו עד שבהם עצמם תהי׳ אהבת ה׳; וכן לא ימנעו את האדם מאהבת ה׳ שאר הענינים העלולים למונעו מכך, שאף הם כלולים בתיבת „לבבך״: **ולבבך הן האשה וילדיה** — המכוונים כאן „לבבך״ מפני **שלבבו של אדם קשורה בהן בטבעו, כמו שאמרו רז״ל על פסוק הוא אמר ויהי, זו אשה** — כלומר שהקב״ה הטביע בטבע האדם להיות קשור לאשתו, **הוא צוה ויעמוד אלו בנים** — שהקב״ה הטביע בטבע האדם להיות קשור לבניו; וזו הכוונה בתיבת „לבבך״ — שהדברים הקרובים ללבו של אדם, ולבו של אדם קשור בהם, לא יהיו מניעה לאהבת ה׳. **ונפשך ומאדך כמשמעו, חיי ומזוני** (חיים ופרנסה) — „נפש״ פירושה חיים, ו„מאד״ פירושו ממון, כלומר מזונות ופרנסה; כל אלו לא יהיו מניעה לאהבת ה׳, אלא **להפקיר הכל בשביל אהבת ה׳.** והיינו, שהן הענינים הפנימיים („מבית״), כגון הנפש הבהמית והיצר הרע, והן הענינים החיצוניים („מחוץ״), כגון האשה הילדים והפרנסה — כל אלו לא יהיו מניעה לענינים הקשורים באהבת ה׳.

ואיך יבא האדם החומרי למדה זו — לאהבת ה׳ באופן ששום דבר לא יהי׳ אצלו מניעה לאהבתו? לצורך זה נדרשת התבוננות בענינים המדוברים בברכות קריאת שמע, כפי שיבאר בפרטיות: **לכך סידרו תחלה ברכת יוצר אור, ושם נאמר ונשנה באריכות** — כי לצורך התבוננות נדרש דוקא ענין המבואר באריכות ובתוספת פרטים, **ענין וסדר המלאכים העומדים ברום עולם** (ברום העולמות העליונים), כדי **להודיע** לאדם **גדולתו של הקב״ה, איך שכולם** (כל המלאכים) **בטלים לאורו ית׳, ומשמיעים ביראה כו׳** — היינו שהם עומדים ביראה גדולה ובביטול לפני הקב״ה, **ומקדישים כו׳, ואומרים ביראה קדוש כו׳, כלומר** — פירוש אמירתם

לשון הכתוב — משפטים כא, ד. כמשארז״ל: **שבת קנב, א.** הוא אמר ויהי .. הוא צוה ויעמוד: **תהלים לג, ט.** ונפשך ומאדך: **ואתחנן שם.** מלא כל הארץ כבודו: **ישעי׳ ו, ג.** וישראל למטה כנ״ל: **פמ״ו.** ברוך כבוד ה׳ ממקומו: **יחזקאל ג, יב.** כי הוא לבדו מרום וקדוש: **ברכת יוצר אור.** מרום וקדוש: **לשון הכתוב — ישעי׳ נז, טו.** כמו אלהי אברהם כו׳ כנ״ל: **פמ״ו־ז.**

○ **טז. כל מונע: הכוונה — כל** דבר **המונע (ולאו דוקא אדם המונע).**

(כ״ק אדמו״ר[16])

יז. שלבבו .. קשורה: „לב״ בלשון נקבה — נמצא ביחזקאל טז, ל. ועיי״ש ברד״ק[17].

(כ״ק אדמו״ר[2])

יח. בטבעו: לשון זכר, דקאי על „אדם״ (ולא על „לבבו״, שהוא כאן בלשון נקבה, כנ״ל[18]).

(כ״ק אדמו״ר[2])

יט. ואומרים ביראה קדוש כו׳ כלומר שהוא מובדל מהן כו׳: הכוונה בהוספת תיבת „כלומר״ — להורות שפירוש „ואומרים .. קדוש״ הוא [לא **כפירושו בכ״מ,**

16) הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי״ק). **17)** ושם: „זכר לב בלשון נקבה לגריעות״. **18)** אות יז.

◇ **ואיך יבא** שנה מעוברת: **יח אייר** ◇ **ואח״כ ברכה** שנה מעוברת: **יט אייר**

„קדוש" הוא (לא שמשיגים אותו ויודעים שהוא קדוש, אלא להיפך —) **ש**אינם יודעים אותו, כי **הוא** (הקב"ה) **מובדל מהן ואינו מתלבש בהן בבחינת גילוי** — באופן שמתגלה בהם, **אלא** — המקום שבו הקב"ה אכן מתלבש ומתגלה הוא דוקא בארץ, שעלי' נאמר **מלא כל הארץ כבודו, היא כנסת ישראל למעלה** — מלכות דאצילות, מקור נשמות ישראל למעלה, הנקראת „ארץ", **וישראל למטה** — בני ישראל בארץ שלמטה, שבה נמצאות נשמות ישראל המקיימות תורה ומצוות, ולכן דוקא היא מלאה מכבודו, ובה הוא מתגלה ומתלבש, **כנ"ל** — כל זאת אומרים המלאכים העליונים, השרפים, המשיגים שהקב"ה קדוש ומובדל מהם, ודוקא „מלא כל הארץ כבודו". **וכן** מבואר בברכת יוצר ש**האופנים וחיות הקודש** — שמקומם בעולם ובמדרגה שלמטה מהשרפים, ואינם בעלי השגה גדולים כל־כך כדי להבין שאור אין־סוף קדוש ומובדל מהם, אלא עבודתם היא **ברעש גדול וכו'** — ובהתפעלות המדות, ושירתם היא: **ברוך** (יבורך ויומשך) **כבוד ה' ממקומו** — איזה מקום שיהי', **לפי שאין יודעים ומשיגים מקומו** — המקום שבו מתגלה אור אין־סוף (כמו שיודעים השרפים), ולכן אומרים „ממקומו" סתם, שמהמקום שבו הוא נמצא — משם יומשך ויתגלה; **וכמ"ש כי הוא לבדו מרום וקדוש.** כל ענינים אלו, ביטולם ויראתם של המלאכים השונים: השרפים, האופנים וחיות הקודש — מדוברים בברכה הראשונה; וכשהאדם מתבונן בכל זאת, משיג הוא מהתבוננות זו את גדולתו ית', שכל המלאכים בטלים לגביו.

ואח"כ ברכה שניה — המבארת את גודל אהבתו של הקב"ה לבני ישראל, שמבלי הבט על גודל עבודתם וביטולם של כל המלאכים העליונים, עזב הקב"ה כל זאת, ובחר להתענג מעבודתם של נשמות ישראל למטה: **אהבת עולם אהבתנו ה' אלהינו, כלומר שהניח כל צבא מעלה הקדושים** (עזב) הקב"ה — המלאכים והשרפים שבעולמות העליונים, כלומר שאין הם תכלית הכוונה, **והשרה שכינתו עלינו** — בני ישראל, **להיות נקרא אלהינו, כמו אלהי אברהם כו', כנ"ל** — שכשם שהקב"ה נקרא „אלקי אברהם" לפי שאברהם הי' בטל להשי"ת ומיוחד עמו בתכלית, כך הוא נקרא „אלקינו" על־ידי התורה והמצוות שבני־ישראל מקיימים, שעל־ידן מתייחד האדם עם הקב"ה. **והיינו כי אהבה דוחקת הבשר** — אהבה פועלת צמצום והעלם (כנ"ל), וכן הוא בענייננו — שאהבתו של הקב"ה לישראל פעלה שיצמצם עצמו כביכול, ויבחר בעבודתן של נשמות ישראל, כפי שהן למטה בגוף, בעולם הגשמי. **ולכן** נקרא

כשמודיעים על פלוני שהוא קדוש (וכיו"ב), **שתוכן ההודעה הוא שמכירו ומשיגו** ויודע **שהוא קדוש** (וכקושיית חז"ל[19]: „**קדוש הוא**[20] — **מנא** ידעה"), **כי אם** („כלומר") **להיפך** — שאינם **יודעים אותו, כי** „**מובדל** מהן".

[**ובזה מתורץ מ"ש לעיל** „**שכולם בטלים לאורו ית' ומשמיעים ביראה כו' ומקדישים כו'" — דלכאורה, כיון שהם** „**בטלים**", **איך** „**משמיעים .. ומקדישים"? אלא שזה גופא משמיעים, שהם בטלים וכו'**].

(כ"ק אדמו"ר[21])

כ. שהוא מובדל מהן ואינו מתלבש בהן: אפשר שצ"ל „**מהם**", „**בהם**".

(כ"ק אדמו"ר[1])

כא. אהבת עולם אהבתנו ה' אלהינו. כלומר שהניח כל צבא מעלה הקדושים והשרה שכינתו עלינו להיות נקרא אלהינו .. כי אהבה דוחקת הבשר .. שהיא בחי' צמצום אורו הגדול הבלתי תכלית להתלבש בבחי' גבול .. כדי לקרבם אליו ליכלל ביחודו ואחדותו ית': וזהו מה שנאמר במ"ת[22] „**אנכי הוי' אלקיך**",

היינו שע"י התומ"צ ממשיכים נש"י מבחי' „אנכי", בחי' אוא"ס שלפני הצמצום, בחי' מקיף הגדול שלפני הקו, בבחי' „הוי" (**דשם הוי' בכלל הוא בבחי' צמצום, כי גם בחי' ההמשכה וההתפשטות שבשם הוי' הם בחי' צמצום**), **שהאורות המצומצמים דשם הוי' מגלים את בחי' אנכי** (**עד"מ כמו במשפיע ומקבל, שאף שההשפעה היא ע"י הצמצום, מ"מ הרי הוא משפיע לו את מהות שכלו ולא שכל אחר**).

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב[23])

כב. אהבה דוחקת הבשר: ראה לעיל אות ט.

כג. אהבה דוחקת הבשר .. שהיא בחי' צמצום אורו הגדול .. בעבור אהבת עמו ישראל כדי לקרבם אליו ליכלל ביחודו ואחדותו ית': כלומר שכללות ענין הצמצום הראשון וגילוי הקו וחוט כו' הוא בחי' „אהבה דוחקת את הבשר".

ומזה מובן שאהבה זו שאוהב הקב"ה את ישראל היא האהבה העצמית שבבחי' עצמיות א"ס ב"ה, וכמ"ש[24] „**הלא**

---

19) ברכות יו"ד, ב. **20)** מלכים־ב ד, ט. **21)** „שיעורים בספר התניא" ע' 670 הערה 8. **22)** יתרו כ, ב. **23)** סה"מ תרס"ג ח"ב ע' שסה. **24)** מלאכי א, ב ואילך.

ליקוטי אמרים

נקרא אהבת עולם שהיא בחי' צמצום אורו הגדול הבלתי תכלית להתלבש בבחי' גבול הנקרא עולם בעבור אהבת עמו ישראל כדי לקרבם אליו ליכלל ביחודו ואחדותו ית'. וז"ש חמלה גדולה ויתירה פי' יתירה על קרבת אלהים שבכל צבא מעלה. ובנו בחרת מכל עם ולשון הוא הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם. וקרבתנו וכו' להודות וכו' ופי' הודאה יתבאר במ"א. וליחדך כו' ליכלל ביחודו ית' כנ"ל

[נ, א]

בעבור אהבת עמו ישראל: **ע"ד לשון הכתוב – שמואל ב ה, יב. דה"א יד, ב.** ויתירה פי' יתירה על קרבת אלהים שבכל צבא מעלה: **ראה גם לקו"ת נשא כח, ג**[9]. קרבת אלהים: **לשון הכתוב – ישעי' נח, ב. תהלים עג, כח.** יתבאר במ"א: **ראה לקמן אגה"ק סט"ו.** ליכלל ביחודו ית' כנ"ל: **פמ"ו־ז. לעיל בפרקין.**

9) ושם: „ויתירה פי' יתירה מהמלאכים כו' כמ"ש בסש"ב".

נקרא אהבה זו **אהבת עולם** – כמו שאנו אומרים „אהבת עולם אהבתנו", **שהיא בחינת צמצום אורו הגדול הבלתי תכלית** ובלי גבול, כדי **להתלבש בבחינת גבול, הנקרא עולם** – „עולם" ענינו מושג המקום והזמן, שהוא ענין הגבול, היינו שהעולם מוגבל בענינים אלו; וצמצום זה שצמצם הקב"ה את עצמו בבחינת גבול, הוא **בעבור אהבת עמו ישראל, כדי לקרבם אליו, ליכלל ביחודו ואחדותו ית'** – על־ידי ענין התורה והמצוות. **וז"ש** – שאומרים בברכה זו של „אהבת עולם": **חמלה גדולה ויתירה** – הקב"ה חמל עלינו חמלה גדולה ומרובה יותר מחמלתו על אחרים, **פירוש, יתירה על קרבת אלהים שבכל צבא מעלה** – הקירוב שמקרב הקב"ה את צבא מעלה הוא מצד חמלתו עליהם, ועל בני־ישראל היתה חמלתו של הקב"ה גדולה הרבה יותר, לקרבם אליו הרבה יותר. וממשיכים ואומרים בברכת „אהבת עולם": **ובנו בחרת מכל עם ולשון,** שהכוונה בזה **הוא** לבחירת **הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם** – לשון „בחירה" שייך דוקא בין שני דברים דומים זה לזה, שלגביהם שייך לומר „אני בוחר בדבר פלוני ולא בחברו", אף שהוא דומה לו; אבל שני דברים השונים בתכלית זה מזה – לא שייך לומר שהאדם בוחר באחד מהם על־פני חברו. ולכן אי־אפשר לומר שהכוונה ב„ובנו בחרת" היא מצד הנשמה, שהרי נשמתו של אדם מישראל, שהיא „חלק אלקה ממעל", אין לה שום דמיון ושייכות לנפשו של גוי להבדיל; אלא הכוונה ב„ובנו בחרת" היא מצד הגוף – שגופו של יהודי, בחיצוניותו, דומה הוא בחומריותו לגופו של גוי, והקב"ה בחר בגוף היהודי, שהוא יהי' כלי לנשמה, ושעל־ידי הפעולות הנעשות מצד הגוף (שהרי כל פעולה גשמית של מצוה היא על־ידי הגוף דוקא) יתייחד האדם עם הקב"ה. וממשיכים: **וקרבתנו וכו'** – הקב"ה קירב אותנו אליו, **להודות וכו'** – שיהי' בנו ענין ההודאה, **ופירוש הודאה** (המעלה המיוחדת בביטול של הודאה) **יתבאר במקום אחר. וליחדך כו', ליכלל** לגמרי **ביחודו ית', כנ"ל.**

אח עשו ליעקב גו' ואהב את יעקב ואת עשו שנאתי", היינו דקאי על בחינה שלמעלה מתהו ותיקון, ששם עשו ויעקב הם אחים, לשון אחוה וחיבור שלמעלה מבחי' התחלקות, ושם דוקא – „ואוהב את יעקב", בחי' התיקון בקיום התומ"צ (וזהו מה שמסיים „לקרבם אליו ליכלל ביחודו ואחדותו ית'", שזהו עיקר הכוונה).

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב[25])

כד. ולכן נקרא: אפשר שצ"ל „נקראת". (כ"ק אדמו"ר נ')

כה. ובנו בחרת .. הוא הגוף: הטעם שהבחירה היא מצד הגוף – כי[26] **בגוף דוקא נמצא כח העצמות דאוא"ס ב"ה, דכיון ש„הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין"**[27]**, היינו שהתהוות היש**[28] **היא בכח העצמות דוקא, ממילא מובן שההתהוות גופא היא כח והארה מן העצמות, ובהיש נמצא כח העצמות**[29]**. ומאחר שעיקר הישות הוא בעוה"ז דוקא, ותכלית הכוונה דישות עוה"ז הוא הגוף – נמצא שהגוף הוא בחי' ומדריגת העצמות ית' („דאָס איז ער").**

○

---

25) סה"מ תרמ"ח ע' קסה. **26)** בהבא לקמן – ראה גם לעיל פל"ו אות יד בסופה. וש"נ. **27)** לקמן אגה"ק ס"כ. **28)** היש דוקא, משא"כ לצורך התהוות ההשתלשלות – הי' מספיק אור הגילויים, שהוא בחי' האור דמכמ"ע, ולא הי' צורך להיזקק לכח העצמות דוקא. **29)** ולכן יש בו התדמות אל העצמות, כמבואר באגה"ק שם ש„מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה, שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו, ולכן הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש, בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה". הרי שמדמה את המתהווה לכח העצמות המהווה, שכשם שהעצמות „אינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו", שהרי מציאותו מעצמותו – כן הוא בהיש המתהווה, שבהרגשתו אין שום עילה שקדמה לו (ואף שבאמת אין שייך לומר כן כלל ח"ו, שהרי בוודאי ישנו המהווה, מ"מ היש אינו מרגיש את מדריגת המהווה, ובהרגשתו אין שום דבר שקדם להתהוותו). ואין זה שמרגיש שתחלה היתה מציאותו ברוחניות ועתה נתגשם ומרגיש עצמו בציור אחר, אלא ההרגש שלו הוא ש„כאן נמצא כאן הי'" – כאן עתה הוא התחלת מציאותו ומהותו, ואינו מרגיש כלל

[אלא שעכשיו ענין זה בא בשינוי המהות, דאף שגם עתה האמת היא שכח העצמות נמצא בהתהוות היש, מ״מ ענין זה מכוסה בתכלית ואינו ניכר[30]. ולעת״ל יאיר ענין זה בגילוי, שהגוף הגשמי יהי׳ אלקות, ודוקא מדריגת העצמות (ורק בצדיקים הגדולים – גם עתה (בזמן היותם בעוה״ז) הוא כן[31])].

וכל זה הוא דוקא בגוף איש ישראל, שבו נמצא כח העצמות וסופו להישאר בחי׳ עצמות, משא״כ הגופים דעכו״ם אין ענינם אלא לשמש, אבל אינם שייכים לתיקון כלל, אלא ״שבירתם זו היא תקנתם״[32], וסופם שיאבדו. וזהו ענין הבחירה שמצד הגוף (״ובנו בחרת .. הוא הגוף״), שדוקא בגוף איש ישראל נמצא כח העצמות, והוא העצמות ית׳[33].

(כ״ק אדמו״ר מוהורש״ב[34])

כו. וזהו שבנ״י הם ״עם אחד״[35], היינו שישראל הם ״אחד״ גם בבחינה ומדריגה שהם בחי׳ ״עם״ (עוממים, מכוסים ומוסתרים[36]), דהיינו מצד הגוף. ולכן כאו״א מישראל, אף הקל שבקלים, אם יודע הוא שהדבר נוגע בנקודת יהדותו, בקל לו למסור גופו ונפשו על קידוש שמו ית׳[37], כי בישראל גם אלו שהם בבחי׳ ״עם״, שהאור האלקי מכוסה ומוסתר בהם, מצד הרוח שטות המכסה על האמת דהאור האלקי – גם הם הם בבחי׳ ״אחד״ בעצם.

(כ״ק אדמו״ר מוהריי״צ[38])

כז. אף שמבואר בכ״מ[39] ענין הבחירה בנשמות ישראל, שהשורש האמיתי דנש״י הוא בהעצמות, שהם ״בנים למקום״ – הרי פשיטא שענין הבחירה בישראל פירושו בחירה בבני ישראל כמו שהם נשמות בגופים, אלא שב׳ פרטים בבחירה זו: שורש ענין הבחירה כמו שהוא בעצמותו, דשם ״אני הוא ולא אחר״, שאין לאחר מקום כלל – הוא בנשמות, שהם ״בנים למקום״, עצם האב[40]; אבל בבחי׳ הנשמה כפי שנעשתה בחי׳ מציאות, ובפרט כפי שירדה למטה – אין ניכר בה ענין הבחירה בעצמותו, כי אם בחי׳ גילויים, וגילוי ענין הבחירה הוא בגוף (שאין בו בחי׳ גילויים, ואדרבה – ״נדמה בחומריותו לגופי אוה״ע״)[41].

(כ״ק אדמו״ר[42])

כח. ובנו בחרת .. הוא הגוף החומרי: היינו שגופו של איש ישראל שונה מגופי אוה״ע[43] גם בטבע תולדתו[44].

מה שהי׳ קודם. וכן נראה הדבר גם אל הזולת, שגם הזולת אינו רואה שישנו ענין המהווה שקדם אל הדבר המתהווה, אלא הוא רואה ומרגיש רק את הדבר עצמו, ומה שקדם לו אינו מרגיש כלל. וכמו האדם הרואה את היש הנברא, שאינו מרגיש בהרגשת היש שיש בו כח המהווה. והיינו, שההרגש בבריאת יש מאין אינו דומה להההרגש דעילה ועלול, שהעלול מרגיש את עילתו, וכן הזולת מרגיש שישנה עילה הקודמת להעלול, שהרי א״א כלל שיהי׳ עלול בלי עילה [וכמו בשכל ומדות (שהשכל הוא העילה, בחי׳ אב ואם המולידים את המדות, והמדות הן העלול, דהיינו תולדת השכל), שכשרואה התפעלות המדות, מבין שישנה עילה שקדמה לעלול זה, דהיינו השכל המחייב את התפעלות המדות וקדם להתפעלות, שהרי א״א שתהי׳ התפעלות המדות (היינו התפעלות המביאה תועלת, משא״כ התפעלות ריקנית בלי שכל, שאינה כלום, כי אינה מביאה לידי שום ״בכן״ ותכלית) מבלעדי השכל המחייב את ההתפעלות וקדם לה], משא״כ בבריאה יש מאין אין הרגש זה, כנ״ל. [אלא שכל זה הוא בנוגע לתחלת ההתהוות, אבל ״מכאן ולהבא חושבנא״, היינו שבנוגע להנהגת היש ואופן חיותו וקיומו, אפשר שיורגש קצת מקורו גם בהרגש היש. והיינו לפי שיש ב׳ בחינות ומדריגות: (א) התהוות, היינו גוף ועצם התהוות ובריאת הדבר, כמו התהוות ובריאת הדשאים ע״פ הציווי במאמר מיוחד (״תדשא הארץ גו׳״), שבא בקו מיוחד ומוגבל, שהוא אופן הבריאה בהגלמה באופן כך וכך דוקא; (ב) חיות, היינו שלאחר שנתהוו הדשאים ההם כפי הגזרה וחכמה העליונה, הרי הם חיים ע״פ פרטי טבעם ותנאי החיים שלהם (מהם הדורשים ריבוי גשמים, מהם – מעט גשמים, מהם הדורשים חום כו׳). והחילוק ביניהם הוא, שבענין החיות – הרי הכח המחי׳ נרגש בנבראים, שכל המתבונן בהם ובענינם בהכרח שישיג שבוודאי יש להם כח המחי׳ אותם*, ולולא הכח והאור יופסדו לגמרי כרגע (ואף שהרגש זה הוא במיעוט וצמצום, שהרי אפילו בחיר הנבראים שהוא האדם אינו מרגיש אופן הנפש, ובפרט מהותה, מ״מ הרי הוא יודע בבירור שיש לו נפש המחי׳ אותו, ומבלעדי׳ לא יחי׳). משא״כ בענין ההתהוות – בזה אין לנבראים הרגש כלל, שאינם מרגישים את המקור המהווה אותם, ובהנברא אינו ניכר ומוכרח כ״כ הכח המהווה אותו].

30) ומ״מ גם עתה מתגלה האמת במקצת עכ״פ ע״י קיום המצוות, כנ״ל (פכ״ג) שהיד המחלקת צדקה כפי חוקי המצוה, או המנענעת בד׳ מינים שבלולב, הרי היא מרכבה לאלקות בעת ההיא. ומ״מ זהו דוקא כשהמצוות נעשות כדבעי למהוי, אם מתוך הרגש המצוה או מתוך הרגש מצַוה המצוה (הרגש מדריגת בעל הרצון), שעי״ז יכול להתגלות מעין והארה מהגילוי דלעת״ל.

31) ומ״מ מובן שלפי ערכם, ולפי ערך ההרגש שיהי׳ להם לעת״ל (שהרי בהכרח לומר שגם אז יהיו חילוקי מדריגות דעליון ותחתון, וא״כ אז ירגישו אור מופלא ונעלה עד מאד), ההרגש דעכשיו הוא רק מעין והארה לגבי המדריגה ההיא. **32)** ע״ד ל׳ חז״ל – כלים רפ״ב. **33)** י״ל הביאור בזה – שע״י עבודת הנשמה בבירור וזיכוך הגוף נעשה כח העצמות מציאות הגוף, כמבואר לקמן (אות לב). (כ״ק אדמו״ר – תו״מ תשנ״ב ח״א ע׳ 326 בשוה״ג להערה 35). **34)** סה״ש תורת שלום ע׳ 120 ואילך. **35)** אסתר ג, ח. **36)** וכמ״ש (יחזקאל לא, ח) ״ארזים לא עממוהו בגן אלקים״, ופרש״י ״לא כהו תארו״. **37)** ראה בארוכה לעיל פי״ח־ט. **38)** סה״מ תרפ״א ע׳ קצ. תש״ח ע׳ 117. **39)** ראה סה״מ תרנ״ט ע׳ כ ואילך. סה״מ תער״ב ע׳ סז ואילך. תורת שלום ע׳ 220. ועוד. **40)** ולכן קביעת הבחירה בגוף היא ע״י הנשמה דוקא (ראה לקמן אות לב). ועצ״ע. **41)** להעיר מלקו״ש חי״ט ע׳ 282. **42)** לקו״ש חכ״ג ע׳ 219 הערה 61. **43)** כלומר שאף שמצד עצם החומר והציור הם לכאורה שוים, מ״מ בישראל החומר (הנולד ע״פ התורה) הוא בפנימיותו ועצמותו כלי לאור האלקי, ולכן האור האלקי נרגש אצלם בבחי׳ פנימיות בהיש (כ״ק אדמו״ר מוהריי״צ – סה״מ תרפ״ו ע׳ רלח). **44)** שהרי על בנ״י כתיב (יחזקאל לד, לא. וראה יבמות סא, רע״א. וש״נ) ״אדם אתם״, שהכוונה בזה היא שבנ״י הם

---

*) בתורת שלום לפנינו: ״בהכרח שישיג כח **המהווים**״. ולכאו׳ הוא ט״ס (**המו״ל**).

ולכן בישראל ישנו ענין הביטול[45] גם מצד הגוף[46] [משא"כ אוה"ע, שהם בבחי' ישות בתכלית גם מצד הנפש, וכתשובת עשו[47] „יש לי רב"], כמ"ש[48] „כי אתם המעט מכל העמים", שנקראים „מעט"[49] לפי שהם מקטינים עצמם[50], להיותם בבחי' ביטול, והיינו מצד הגוף[51] (כי מצד הנשמה אין שייך לומר „כי אתם המעט גו'", שהרי הנשמה היא בביטול בתכלית, ולא שמקטנת עצמה בלבד).

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב[34])

כט. היינו שהגופים דנשמות ישראל אינם דומים לשאר הנבראים:

כל שאר הברואים – התהוותם היא מבחי' עפר בלבד (כמ"ש[52] „הכל הי' מן העפר"), שהוא בחי' ה"א תתאה (שהרי העפר הוא היסוד התחתון שביסודות, כידוע[53] שיסוד המים מקיף ליסוד העפר, ויסוד הרוח ליסוד המים, ויסוד האש ליסוד הרוח).

משא"כ אדם הראשון – התהוותו היא מבחי' אדמה[54], שפירושה התכללות מים בעפר[55] (וכמארז"ל[56] שאדה"ר הי' „חלתו של עולם .. כאשה הזאת שהיא מקשקשת עיסתה במים ומגבהת חלתה, כך בתחלה ואד יעלה מן הארץ וגו'[57] ואח"כ וייצר ה' אלקים וגו'"[58], והיא בחי' ו"ה של שם הוי' (כי יסוד העפר הוא בחי' ה"א תתאה כנ"ל, ויסוד המים הוא בחי' וא"ו, כי מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך, כשם שאות וא"ו ענינה המשכה מלמעלה למטה, וכמארז"ל[59] „מטרא בעלה דארעא").

[אלא שההתהוות שמבחי' ו"ה היא התהוות הגוף בלבד[60], ואח"כ כתיב[58] „ויפח באפיו נשמת חיים", שהנשמה היא מבחי' י"ה, כמ"ש[61] „כל הנשמה תהלל י"ה". ונמצא שבכללותו אדה"ר הוא התכללות מבחי' שם הוי', וכמ"ש[62] „כי חלק הוי' עמו"].

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב[63])

ל. ובנו בחרת .. הוא הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם: „נדמה בחומריותו" – היינו בחיצוניות ובגלוי, אבל בפנימיות הרי בודאי ישנו חילוק גדול ביניהם, ועד שהם שני סוגים בפני עצמם (כדמצינו שבאוה"ע כתיב[64] „בשר חמורים בשרם"[65], כי הגוף הגשמי דאיש ישראל שונה (גם) בגשמיותו מגופי אוה"ע. וכדאיתא בגמרא[66] שיש חילוק בדין בין גופי ישראל לגופי אוה"ע, דאוה"ע „כיון דאכלין שקצים ורמשים חביל גופייהו", משא"כ בישראל ישנו זיכוך הגוף (דם ובשר) שנעשה ע"י כשרות האכילה ושתי' שנעשים דם ובשר כבשרו, וכן ישנו העילוי שנפעל בגוף דבנ"י ע"י המילה (ו„אשה כמאן דמהילא דמיא"[67]), וכיו"ב.

(כ"ק אדמו"ר[68])

לא. בפרטיות יותר – בהבחירה בגוף דבנ"י ישנם ב' ענינים:

א) הבחירה בגוף הגשמי – התחלתה בזמן יציאת מצרים

„אדם" גם מצד הגוף והבשר, משא"כ אוה"ע שעליהם הוא אומר (שם כג, כ) „בשר חמורים בשרם". וכידוע הקושיא בענין השוואת הצורות בין גופי ישראל לגופי אוה"ע, והתירוץ שהוא מפני הגרים (ראה מדרש תלפיות ענף אברים בשם ראשונים). (כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ – סה"מ תרפ"א ע' שח). **45)** ואף שאין זה בחי' הביטול דיחו"ע (בחי' „הוי' אחד"), שהוא בחי' השגת המהות דוקא, וגם לא בבחי' השגת המציאות – מ"מ הם בבחי' ביטול, דהיינו בחי' יש ובטל (כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ – סה"מ תרפ"ו שם). **46)** היינו שכיון שגופם הוא כלי להרגשת האור האלקי (כנ"ל הערה 43), הרי הרגשה זו פועלת בהם הביטול, היינו שאין היש אצלם בבחי' חומריות וגסות כ"כ, וממילא אינו מסתיר כ"כ על האין האלקי, דהא בהא תליא (כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ – שם). **47)** וישלח לג, ט. **48)** ואתחנן ז, ז. **49)** נוסף על הפירוש הפשוט – שהם מעט במספר (שגם זה הוא מצד הגוף, שהרי מצד הנשמה ישראל הם בריבוי ובהגדלה, ורק מצד הגוף הם מעט, א' משבעים אומות). **50)** פרש"י עה"פ. ושה"ש ח, ח. **51)** וזהו שארז"ל (קה"ר עה"פ (ט, יד) „עיר קטנה ואנשים בה מעט") – „עיר קטנה זה הגוף, ואנשים בה מעט אלו אבריו", דלכאורה הרי האברים הם במספר רמ"ח ואינם מעט, אלא שנקרא „מעט" משום דקאי גופו של ישראל, שהוא בבחי' „מעט", כבפנים. **52)** קהלת ג, כ. **53)** ראה רמב"ם הלכות יסוה"ת פ"ג ה"י ובמפרש שם ה"ד. **54)** ולכן נברא אדה"ר בר"ה, שבו היא תקופת תשרי, שהיא כנגד בחי' אדמה, כמארז"ל (ב"ר פי"ג, יב) „אמר רשב"ג, ד' שמות נקראו לארץ כנגד ד' תקופותי', ארץ תבל אדמה ארקא .. אדמה כנגד תקופת תשרי שהארץ עשוי' בולין בולין של אדמה"', היינו שנקראת אדמה לפי שבתשרי גשמים יורדין והארץ מקבלת מים ונעשית חתיכות חתיכות (פרש"י ומתנות כהונה שם. וראה גם אוה"ת יתרו ע' א'מ ואילך). ובזה יובן מארז"ל (ב"ר פי"ז, ד. ילש"ש בראשית רמז כג), שבשעה שקרא אדם שמות לבהמה וחי' אמר לו הקב"ה „ואתה מה שמך, אמר לו אני נאה להקרא אדם, שנבראתי מן האדמה", דלכאורה צריך להבין: (א) למה קרא עצמו ע"ש אדמה דוקא ולא על שאר השמות שנקראת בהם הארץ (ארץ, תבל, ארקא), (ב) למה קרא עצמו דוקא ע"ש בריאתו מן האדמה, והלא כל הברואים נתהוו מאדמה. ולפי המבואר בפנים יובן, שכל הברואים נתהוו מבחי' עפר בלבד, משא"כ אדה"ר נתהווה מבחי' אדמה. **55)** כמ"ש (בראשית ב, ו) „ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה", היינו שמתחלה נקראת ארץ, ואח"כ כשהושקתה במים נקראת אדמה. ולכן ג"כ מברכים על פירות הארץ „בורא פרי האדמה" (ולא „בורא פרי הארץ"), לפי שגידול הפירות הוא מב' הבחינות, מים ועפר, ולכן מברכים עליהם „בורא פרי האדמה", שכוללת שתיהן. **56)** תנחומא ר"פ נח. ב"ר רפי"ד. ירושלמי שבת פ"ב ה"ו. **57)** בראשית שם. **58)** שם, ז. **59)** תענית ו, ב. **60)** וכמאמר (נוסח עבודה ליוהכ"פ) „גולם תבניתך מן האדמה יצרת", היינו שגם מה ש„מן האדמה יצרת", שהוא הגוף – גם הוא „גולם תבניתך", בחי' ו"ה של שם הוי'. **61)** תהלים קנ, ו. **62)** האזינו לב, ט. **63)** סה"מ תרנ"ח ע' קכו ואילך. **64)** יחזקאל כג, כ. ברכות כה, ב (ועוד). **65)** ואף שכתוב זה מיירי במצרים, מ"מ מהמצרים נמשך ענין זה לכל אוה"ע. **66)** שבת פו, ב. **67)** ע"ז כז, א. **68)** לקו"ש ח"ב ע' 603. שיחת יום ב' דחה"ש תשל"ט. תו"מ תשמ"ג ח"ג ע' 1548. תשנ"ב ח"א ע' 191.

(משא"כ קודם יצי"מ לא הי' שייך כלל ענין הבחירה, כי ענין הבחירה שייך רק לאחרי שישנה עצם מציאות הדבר, וכללות המציאות דבנ"י נפעלה רק ביצי"מ), כמ"ש[69] "או הנסה גו' לקחת לו גוי מקרב גוי גו'".

אמנם, אף שבכללות הוצרך להיות אז ענין הבחירה (שהרי "אלו עובדי עבודה זרה ואלו עובדי עבודה זרה"[70]), מ"מ בפרטיות יותר קשורה בחירה זו עם טעם ודעת, כנ"ל[71] שגם בגוף הגשמי דבנ"י ישנה מעלה לגבי גופי אוה"ע (ולכן מצינו שביצי"מ מודגשת מעלתם של בנ"י לגבי אוה"ע – ש"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם", וכן הגילוי דקריעת ים סוף, ועד להעילוי ד"ממלכת כהנים וגוי קדוש"[72] שנפעל עוד קודם מ"ת), ואינה בחירה אמיתית שלמעלה מטעם ודעת ממש.

ב) אמיתית ענין הבחירה ("ובנו בחרת מכל עם ולשון") – בחירת העצמות בבנ"י באופן שלמעלה מטעם ודעת לגמרי, בחירה חפשית, לא מצד העילוי דנשמתם, ואפילו לא מצד העילוי דגופם, אלא דוקא (כדיוק לשון התניא כאן) ב"הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם" (ולא "הגוף הגשמי הנדמה בגשמיותו"), כי בגשמיותו – גם הגוף הגשמי דישראל שונה מגופי אוה"ע (כנ"ל), והחילוק ביניהם הוא דוקא "בחומריותו", שהיא הדרגא הכי תחתונה[73].

ובחירה זו נתחדשה במתן־תורה, שאז נתבטלה הגזירה ד"עליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים"[74], ועי"ז נעשה כאו"א מישראל (ע"י ניצוץ משה שבו[75]) דבר אחד עם ה"עליונים", דקאי על עצמותו ומהותו ית', אמיתית הא"ס והבל"ג, וממילא במדריגה זו גם הבחירה היא למעלה מכל מדידות והגבלות.

(כ"ק אדמו"ר[76])

לב. ובנו בחרת מכל עם ולשון הוא הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם: בזה מתרץ אדה"ז את הקושיא הידועה – איך שייך ענין הבחירה בישראל:

ענין הבחירה שייך דוקא בין דברים השוים זה לזה (בענין המבוקש), משא"כ בדברים שאין להם צדדים שוים ותכונות משותפות, והם נמצאים בשני מקומות או בשתי מדריגות שונות – לא שייך ענין הבחירה, שהרי תלוי מהו המבוקש ומהו מקומו ומדריגתו של הבוחר.

וממה נפשך: אם הבוחר נמצא ב"מקומו" ומדריגתו של הדבר הראשון, והמבוקש הוא תכונה ומעלה שישנה בדבר זה – הרי רצונו הוא בדבר זה דוקא, וא"כ הוא מוכרח לבחור בו מצד טבעו, ואין לפניו בחירה בינו ובין דבר אחר (שאין בו תכונה ומעלה זו); ואם הוא נמצא ב"מקומו" ומדריגתו של הדבר השני – הרי שוב רצונו הוא בדבר זה דוקא, ואין זו בחירה.

וענין[77] הבחירה לאמיתתו הוא דוקא כשהבחירה אינה מצד טעם כלשהו: הבוחר בדבר מסויים מצד טעם (היינו בגלל מעלה הנמצאת בדבר זה) – אין זו בחירה אמיתית, בחירה חפשית, כי הטעם פועל נטי' המכרחת אותו לבחור בדבר זה; ואילו בחירה אמיתית (בחירה חפשית) היא כאשר אין בה שום טעם ושום נטי', אלא בחירתו היא רק משום שכך רצונו.

ובנוגע לענייננו: הנשמה היא "חלק אלקה ממעל ממש"[78], חלק שעל־ידו תופסים בהעצם[79], וכמ"ש[80] "בנים אתם לה' אלקיכם"[81], "בני בכורי ישראל"[82], היינו שהנשמות הן "בנים למקום"[83], כמו הבן שהוא חלק מעצם האב, ואין בה שום דמיון לאומות־העולם להבדיל; ומה שייך לומר בזה "ובנו בחרת מכל עם ולשון" – בשעה ש"כל עם ולשון" אין בהם ענינים אלו?

ועל זה מבאר אדה"ז שעיקר ענין הבחירה לאמיתתו שייך רק בנוגע לגוף ש"נדמה בחומריותו לגופי אוה"ע", משא"כ בנוגע לנשמה לא שייך ענין הבחירה.

*

והחידוש והיתרון בענין הבחירה (שבגוף) על התקשרותם של ישראל מצד היותם "בנים למקום"[84] (שמצד הנשמה) – יובן מענין הבחירה באדם למטה:

אנו רואים בחוש, שכאשר אדם בוחר בדבר מסויים – הרי רצון זה הוא בתוקף יותר מרצונותיו הטבעיים[85] [ולדוגמא: אף שמצד הטבע הקשר בין אב ובן הוא חזק יותר מהקשר בין האדם ובין הדבר שהאדם בחר בו, הרי ההשתדלות והאהבה ביחס לדבר הנבחר ניכרות יותר מאהבת האב אל הבן].

---

69) ואתחנן ד, לד. **70)** ראה זח"ב קע, ריש ע"ב. מכילתא בשלח יד, כח. ילקוט ראובני שם, כז. **71)** אות ל. **72)** יתרו יט, ו. **73)** כפשטות הענין, שהחומר הוא מיסוד העפר, היסוד והנברא הכי תחתון, ו"הכל דשין עלי'" (ראה ב"ר פמ"א, ט ובמ"כ שם. וראה תו"א ויגש מג, סע"ד). **74)** שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו. **75)** ראה לעיל רפמ"ב. פמ"ד. **76)** שיחת יום ב' דחה"ש תשל"ט. תו"מ תשמ"ג שם. תשנ"ב שם. **77)** בכל הבא לקמן – ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1147. ע' 1309. ע' 1340 ואילך. חי"א ע' 5 ואילך. **78)** לעיל רפ"ב. **79)** כי "כשאתה תופס במקצת מן העצם אתה תופס בכולו" (כש"ט הוספות סרכ"ז). **80)** פ' ראה יד, א. **81)** וראה לעיל שם דקאי על הנשמה. **82)** שמות ד, כב – עוד קודם מ"ת, כשהיו בנ"י במצרים (ועוד קודם לזה נכרתה כבר ברית בין הבתרים עם אברהם אבינו בנוגע לזרעו עד סוף כל הדורות). **83)** אבות פ"ג מי"ד. **84)** להעיר מפרש"י (פ' ראה יד, ב): "כי עם קדוש אתה – קדושת עצמך מאבותיך, ועוד ובך בחר ה'". **85)** כמובן גם ל"בן חמש למקרא", שרואה בעצמו שבענינים שהוא קשור אליהם מצד הטבע – יכול להתגבר

וטעם הדבר: טבע האדם – אינו עצמותו של האדם, אלא גדרים שבהם מוגדרת מציאותו (וממנו בא אופן ההגדרה והמדידה שבהן מוגדרים כחותיו, חושיו, תכונותיו וכו'), ולכן, כשהוא רוצה דבר מצד טבעו – הרי תוקפו של הרצון מוגדר גם הוא בגדרים אלו[86]. משא"כ ענין הבחירה לאמיתתו הוא מצד עצמותו של האדם, למעלה מגדרי טבעו (וכדמוכח גם מענין הבחירה עצמו, שהאדם יכול לבחור גם בדבר שהוא היפך הדבר שטבעו מחייב לחפוץ), ולכן הרצון שמצד הבחירה הוא בתוקף יותר, להיותו בא מעצמותו[87].

ומזה מובן בנדו"ד, שישנה מעלה בגוף דישראל על נשמתם:

הנשמה (בתור נשמה) – שייכת בעיקר לבחי' אור וגילוי, כי מאחר שהנשמות הן "בנים למקום", הרי האהבה וההתקשרות דהקב"ה לישראל מצד נשמתם היא כעין אהבה טבעית כביכול, ע"ד אהבת האב לבנו, והיינו התקשרות מצד ציור ובחינה פרטית[88] כביכול[89], ששרשה ממדריגה ששייכת בה איזו תפיסת מקום דהנאהב (המעלה דבן)[90], ואינה מעצמותו ית' ממש שלמעלה מכל סיבה וענין[91].

משא"כ הגוף דאיש ישראל וחומריותו – הרי הוא קשור עם עצמותו ית' ממש[92], כיון שמצד עצמו אין בו עילוי ("גוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אוה"ע"), וא"כ האהבה וההתקשרות דהקב"ה לישראל מצד הגוף שלהם היא (לא מצד מעלת הגוף, גם לא המעלה ד"בן", מעלה עצמית, אלא) מצד זה שהקב"ה בחר בגוף דישראל בבחירה חפשית[93], שאין בה תפיסת מקום דהדבר הנבחר כלל, ובחירה אמיתית היא רק בעצמותו ומהותו ית' ממש[94], שאין לו עילה וסיבה שקדמה לו[27], והוא למעלה מכל ציור[95] ומושלל מכל התוארים[96].

[ואע"פ שהבחירה באה (רק) מצד הבוחר, ולא מצד הנבחר (הגוף) – מ"מ, כיון שהבחירה היא בחירת העצמות, הרי זה נעשה, כביכול, מציאות הגוף, כי במקום שנמשך[97] עצמותו ית' לא שייך שישאר (תפיסת) מקום לענין שחוץ ממנו ח"ו].

*

אמנם, יש מעלה בנשמה שאינה בגוף – שהיא עצמה בן להקב"ה, "חלק אלקה ממעל ממש", ומעלה זו ניכרת בה בגלוי[98]; משא"כ הגוף, שמצד עצמו "נדמה בחומריותו לגופי אוה"ע", אלא שהקב"ה בחר בו – הרי גם לאחרי שבחר בו, מתייחסת מעלת הבחירה בגוף לעצמותו ית' (הבוחר), ולא להגוף (הנבחר), שמצד עצמו אין בו עילוי (גם לאחרי הבחירה)[99], ואין מעלה זו מתאחדת בו כ"כ עד שתהא ניכרת בו. ונמצא, שמעלת הנשמה (שהיא בן להקב"ה) היא בגילוי, משא"כ מעלת הגוף (שבו היא בחירת העצמות) היא בהעלם.

וע"י קישור הנשמה (שיש בה המעלה ד"בן") בגוף, שהנשמה מתלבשת בגוף להחיותו (שבזה הם נעשים כאחד, ועד שכל חיי האדם הוא נשמתו), ועובדת בגוף[100] לבררו ולזככו ע"י קיום התומ"צ[101] – הנה אז נעשה עילוי גם בגוף, ונקבעת בו גם מעלת הנשמה[102]. והיינו, שבחירת העצמות

על טבעו, אבל ענינים שבהם בחר והחליט לעשות באופן מסויים, ש"כן יקום" – הרי הם אצלו בתקיפות גדולה יותר מהענינים שנמשך אליהם מצד טבעו. **86)** ראה לקו"ש חי"א ע' 7 הערה 58. **87)** ראה רמב"ם הל' תשובה רפ"ה ובשמונה פרקים פ"ח. לקו"ת אמור לח, ב. **88)** להעיר מלשון אדה"ז לעיל שם: "כמו שהבן נמשך ממוח האב כך כביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו וחכמתו ית' כו'". ולהעיר ממארז"ל (יונת אלם רפפ"ב. וראה תוס' יבמות ג, א ד"ה מקמי. רש"י כתובות צב, א ד"ה כבעל) "ברא (רק) כרעא דאבוה". ובלקו"ת (ברכה צו, ב): "היינו נה"י". **89)** ראה סה"מ תרס"ו ע' ל. **90)** ואף שגם אהבת האב לבנו אהבה עצמית היא (ראה סה"מ ה'ש"ת ע' 162. ובכ"מ), מ"מ, מכיון שהיא אהבה טבעית, הרי היא מצד הטבע שלו ולא מצד עצמותו ממש (ראה לקו"ש שם וע' 6 הערה 55). **91)** ואף ששורש הנשמה הוא בהעצמות (כנ"ל בפנים) – יש לומר, דכיון שאהבת הקב"ה לישראל היא כמו אהבה טבעית, לכן, לגבי הענין דבחירת העצמות בגוף, הוא דוגמת ענין הגילויים. ועצ"ע. **92)** ראה סה"ש תורת שלום ע' 11. לעיל אות כה. וש"נ. **93)** וזהו הטעם שאומרים בר"ה "יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהב סלה" (תהלים מז, ה) – כי ר"ה הוא יום המלכת הקב"ה (ראה ר"ה טז, סע"א. וש"נ), שענין זה אינו שייך אצל בנים ביחס לאביהם, אלא דוקא אצל "עם", שאינם בנים, ואפילו לא שרים (ראה לקמן שעהיוה"א רפ"ז. ובכ"מ), ולכן אומרים אז "יבחר לנו גו'", שענין הבחירה פועל אהבה גדולה שלא בערך יותר מאהבת האב לבנו. **94)** ראה לקו"ת אמור שם שענין הבחירה הוא "מבחי' גבוה מאד כו'", ומרומז ברמב"ם שם שעז"נ (בראשית ג, כב) "הן האדם היה כאחד ממנו גו'". **95)** ראה סה"מ תש"ג ע' 34 ואילך. **96)** משא"כ במדריגות שמלבד העצמות, אפילו בהמדריגות הכי נעלות דאור – הרי מצד אור (שאפילו אור פשוט – ה"ז אור ולא עצם, שפע, חושך וכו') ישנה נטי', וממילא ישנו מעין הכרח כפי חיוב הנטי', וממילא לא שייך שם אמיתית הבחירה החפשית, בחירה אמיתית. **97)** "נמשך" בשם המושאל, כי בעצמות אינו שייך ענין המשכה. וראה ד"ה תקעו תרצ"ד פ"ב (סה"מ תשי"א ע' 6 ואילך). **98)** כשם שהיחס בין אב לבן ניכר בגלוי, כפרש"י עה"פ (ר"פ תולדות) "ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק", שהי' "קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק", וכדמצינו במשנה (עדיות פ"ב מ"ט) שהאב זוכה לבן בחמשה דברים, שענין זה הוא מצד הטבע (ראה גם תו"מ חמ"א ע' 287. וש"נ). **99)** ועד"ז כח העצמות שמהווה את הגוף הגשמי מאין ואפס המוחלט – שמתייחס להעצמות, ולא להיש הגשמי, שמצד עצמו הוא אין ואפס ממש. **100)** שהרי עיקר העבודה היא ע"י הגוף, כמובן ממשל החיגר והסומא (סנהדרין צא, סע"א ואילך). **101)** ועפ"ז יומתן שהבחירה בישראל ("ובנו בחרת .. הוא הגוף החומרי") נתגלתה במתן תורה ("כשיאמר ובנו בחרת יזכור מתן תורה" (שו"ע אדה"ז או"ח ס"ס ס"ד)). וראה לקמן הערה 107. **102)** וי"ל שזהו הטעם שהגוף נפסד בסילוק הנשמה ממנו (אף שבו דוקא היא בחירת העצמות, שהיא בחירה נצחית) – כי הגוף כמו שהוא לעצמו, הרי המעלה שבו (בחירת הקב"ה) אינה בגלוי במציאותו, ולכן גם

שישנה בגוף, באה לו (ע"י הנשמה) בפנימיות ובגילוי, באופן שבחירת העצמות נעשית מציאותו, מתייחסת אליו ומתגלה בו[103].

ולאידך גיסא – ע"י עבודת הנשמה בגוף נמשך הענין דבחירת העצמות גם בנשמה.

ובפרטיות יותר:

לאמיתו של דבר, הבחירה דהקב"ה בישראל היא (לא רק בגוף דישראל, אלא) גם בנשמה[104]. אלא שכיון שיש בה המעלה ד„בן", אין ניכר **בה בחירת העצמות, כי אם בחי' גילויים, וענין הבחירה שבעצמותו הוא בהעלם[105]. ו**גילוי **ענין הבחירה הוא בגוף, שאין בו שום עילוי („נדמה בחומריותו לגופי אוה"ע") כי אם בחירת העצמות[106].**

ולאחרי שבחירת העצמות מתגלה בגוף (ע"י ירידת התלבשות הנשמה בגוף כדי לבררו ולזככו הגוף ע"י קיום התומ"צ), אזי מתגלה גם בנשמה[107] (ע"י עבודת הנשמה בגוף, שבו בחירת העצמות היא בגילוי) שהיא לא רק „בן", אלא יש בה בחירת העצמות[108].

(כ"ק אדמו"ר[109])

לג. צריך ביאור, דזה שהגוף דישראל נדמה **(בחיצוניות) לגופי אומות העולם, אין זה ביאור (לכאורה) בנוגע** להקב"ה.

(כ"ק אדמו"ר[110])

לד. ובנו בחרת .. הוא הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם: למדנו מכאן חידוש עצום – שאפילו בזמן מ"ת (שע"ז קאי „ובנו בחרת", כמבואר בשו"ע[111] „שכשיאמר ובנו בחרת יזכור מתן תורה"), לאחרי יצי"מ ולאחרי העבודה דספירת העומר בתור הכנה למ"ת (ויתרה מזו – שאז הי' אצלם גם העילוי ד„יום החמישים", מאחר שבשנה ההיא הי' מ"ת ביום נ"א **לספירה[112]), עדיין הי' אצל בנ"י ענין החומריות, ועד שהגוף החומרי דבנ"י הי' „נדמה בחומריותו לגופי אומות העולם".**

(כ"ק אדמו"ר[113])

לה. הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם: והטעם לזה (שהגוף דבנ"י „נדמה בחומריותו לגופי אומות העולם") – כי אם ייראה חילוק ביניהם בעיני בשר, אזי לא יהי' ענין הבחירה. ולכן „נדמה כו'", כדי שיהי' ענין הבחירה למטה, ששרשה מהבחירה שלמעלה, „ובנו בחרת כו'", שגם היא – הבחירה שלמעלה – היא

לאחרי שפעלה בו הנשמה (במשך זמן היותה בגוף) שתקבע בו מעלה זו בפנימיותו, ועד שהיא תהי' כל מציאותו, הנה כאשר בצאת הנשמה מהגוף מסתלקת ממנו מעלתו זו (היינו שענין הבחירה אינו מתאחד עוד עמו) – נפסדת אז (סו"ס) כל מציאותו*, ולכן גם צדיקים חוזרים לעפרם שעה אחת לפני תחה"מ (שבת קנב, ב). ובדוגמת הלוחות, שלאחרי שה„מכתב אלקים" חרות בהם, נעשה זה כל מציאותם, וכאשר „פרח הכתב מעליהן" – „אין בהם ממש" (ראה בארוכה לקו"ש חי"ד ע' 30 ואילך. וש"נ). אלא שבנוגע לגוף, מכיון שבחירת הקב"ה היא בחירה נצחית, אין זה הפסד אמיתי, ולכן כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב (סנהדרין ר"פ חלק), שיקומו בתחה"מ נשמות בגופים**. וראה לקו"ש חי"ח ע' 234 הערה *52. ע' 235 הערה 58. **103)** ועד"ז מתגלה בו כח העצמות שבהתהוות היש הגשמי (משא"כ בגופי אוה"ע וכל הדברים הגשמיים שבעולם, שהתהוותם בכח העצמות אינה מתייחסת אליהם ואינה מתגלה בהם (ראה לקו"ש חי"ב ע' 75 בשוה"ג להערה 30. תו"מ תשנ"ב ח"א ע' 329 הערה 59)). **104)** וביאור ענין הבחירה שבנשמה – בשני אופנים: (א) כמבואר לעיל (אות כז), ששורש ענין הבחירה כמו שהוא בעצמותו, דשם „אני הוא ולא אחר", שאין לאחר מקום כלל – הוא בנש"י, ששרשם האמיתי הוא בהעצמות, להיותם „בנים למקום", עצם האב. אלא שכפי שנעשתה הנשמה בבחי' מציאות, ובפרט כפי שירדה למטה – אין ניכר בה ענין הבחירה בעצמותו, כי אם בחי' גילויים (כבפנים). (ב) ענין הבחירה שבנשמה הוא למעלה מזה שנש"י הם „בנים למקום", גם משורש הנשמה כמו שהיא במוח האב עצמו (ואדרבה:

---

*) **וע"ד** המבואר בכ"מ (סה"מ תרנ"ט ע' כח. ועוד) דאף שהגוף יש לו חיות המקיימתו בפ"ע מלבד הנפש, הרי גם חיות זו נמשכת ע"י הנפש, ולכן בהסתלק הנפש מהגוף נפסקת גם המשכת החיות של הגוף.

) וע"פ המבואר בפנים שגילוי הבחירה בגוף הוא ע"י הנשמה דוקא, אולי זה גופא שהנשמות הן בנים להקב"ה הוא לפי שכך בחר בבחירתו החפשית). אלא שכיון שיש בנשמה המעלה ד„בן", אין ניכר בה בחירת העצמות, ענין הבחירה שבה הוא בהעלם (כבפנים). **105) להעיר שעד"ז הוא בנוגע לאהבה עצמית דאב לבנו, דבבן שיש לו מעלות וראוי לאהוב אותו גם מצד השכל, אין ניכר כ"כ שהאהבה שאביו אוהב אותו היא אהבה עצמית. **106)** להעיר מלקו"ש חי"ט ע' 282. **107)** ועפ"ז י"ל שגם בחירת העצמות בנשמה נתגלתה במתן תורה – כיון שהתגלות הבחירה בנשמה היא ע"י ולאחר התגלות הבחירה בגוף ע"י קיום התומ"צ. **108)** ועפ"ז יש לבאר הטעם שלעת"ל הנשמה ניזונית מן הגוף (ראה המשך וככה תרל"ז פפ"ח ואילך (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תרט ואילך). סה"מ קונטרסים ח"ב תיג, ב. סה"ש תורת שלום ע' 127 ואילך) – שבזמן הזה, זמן העבודה דבירור וזיכוך הגוף, עיקר ההדגשה היא שגילוי אור הנשמה (מעלת הגילויים) יומשך ויחדור בגוף, אבל לעתיד לבוא, לאחרי גמר הבירורים, תהי' עיקר ההדגשה על התגלות העצם שלמעלה מגילויים, ולכן יורגש בנשמה שהתקשרותה עם הקב"ה היא לא (רק) מצד מעלתה, אלא (גם ובעיקר) מצד עצמותו ית' ממש, שרגש זה מקבלת הנשמה מהגוף, שבו מתגלה בחירת העצמות. **109)** תו"מ סה"מ אייר ע' ריט. ע' רלג ואילך. אלול ע' ער. לקו"ש חי"א ע' 5. חי"ח ע' 409 הערות 71-70. חכ"ג ע' 219. תו"מ חס"ט ע' 143 ואילך. תשמ"ז ח"ד ע' 258. תשנ"ב ח"א ע' 191 ואילך. ע' 325 ואילך. **110)** תו"מ סה"מ ניסן ע' קכז. **111)** שו"ע אדה"ז או"ח סי' ס ס"ד (ממג"א שם סק"ב). **112)** ראה שם ר"ס תצד. וש"נ. **113)** שיחת ש"פ תצא תשמ"א.

יש לבאר זה שאלו שאין להם חלק לעוה"ב במשנה שם, היינו ש**גופם כלה** – ראה (נוסף על המקומות שנסמנו בפנים ההערה) בהמובא באגרות־קודש ח"א ע' קמח ואילך והערה 5 שם.

◆◇ **והנה כאשר ישים המשכיל אלה הדברים אל עומקא דלבא ומוחא אזי ממילא כמים הפנים לפנים תתלהט נפשו ותתלבש ברוח נדיבה להתנדב להניח ולעזוב כל אשר לו מנגד ורק לדבקה בו ית' וליכלל באורו בדביקה חשיקה וכו' בבחי' נשיקין ואתדבקות רוחא ברוחא כנ"ל. אך איך היא בחי' אתדבקות רוחא ברוחא לזה אמר והיו הדברים האלה כו' על לבבך ודברת בם כו' וכמ"ש בע"ח שיחוד הנשיקין עיקרו הוא יחוד חב"ד בחב"ד והוא עיון התורה והפה הוא מוצא הרוח וגילויו בבחי' גילוי והיינו בחי' הדבור בד"ת. כי על מוצא פי ה' יחיה האדם ומ"מ לא יצא ידי חובתו בהרהור ועיון לבדו עד שיוציא בשפתיו כדי להמשיך אור א"ס ב"ה למטה עד נפש החיונית השוכנת בדם האדם המתהוה**

ועתה יבאר אדה"ז, שכשיתבונן האדם בענינים אלו המדוברים בברכות קריאת־שמע — תביא אותו התבוננות זו לידי קיום קריאת־שמע, דהיינו שיבוא לידי אהבה גדולה להשי"ת: **והנה, כאשר ישים המשכיל אלה הדברים אל עומקא דלבא ומוחא** — כשיתבונן בהם בכובד־ראש בעומק לבו ומוחו, **אזי ממילא, כמים הפנים לפנים** — כשם שהשי"ת מראה אהבה גדולה כל־כך לישראל, כך יעורר הדבר בלבו אהבה גדולה להשי"ת, ש**תתלהט נפשו** — באהבה להשי"ת, **ותתלבש ברוח נדיבה, להתנדב להניח ולעזוב כל אשר לו מנגד** — שכל זה לא יהי' עיקר בעיניו, **ורק לדבקה בו ית' וליכלל באורו בדביקה חשיקה וכו', בבחינת נשיקין ואתדבקות רוחא ברוחא** — רוח האדם מתדבקת ברוח שלמעלה, **כנ"ל** — שכשם שבנשיקה בגשמיות, כששני בני־אדם מנשקים זה את זה, אין זו רק התדבקות פיו של האחד בפיו של חברו, אלא גם התדבקות הרוח וההבל של האחד ברוח ובהבל של חברו — כן הוא גם ברוחניות, שאופן היחוד הנקרא „נשיקין" הוא שרוח האדם שלמטה מתדבקת ברוח שלמעלה; ובזה יחפוץ האדם מצד גודל אהבתו להשי"ת, שיתקיים בו ענין זה — ליכלל באורו ית' בבחינת „נשיקין".

10) ושם: „זיווג עליון דפרצוף עליון דמוחין לבדו נקרא נשיקין". 11) ושם: „הפרצוף הפנימי מכולם .. הזיווג שלהם אינו רק נשיקין, כי אין בהם מגולה רק ג' ראשונות". 12) ושם: „זיווג העליון דנשיקין הוא מהג' עליונים שבו שמזדווגים עם ג"ר שבה כו". 13) ושם: „כי על כל מוצא גו". וראה „ליקוט פירושים" הערה 125.

דוקא כאשר הגוף נדמה לגופי אוה"ע, דירת עצמותו בעוה"ז דוקא.

(כ"ק אדמו"ר[114])

○ **לו. והנה כאשר ישים המשכיל אלה הדברים אל עומקא דלבא ומוחא אזי ממילא כמים הפנים לפנים תתלהט נפשו ותתלבש ברוח נדיבה להתנדב להניח ולעזוב כל אשר לו מנגד ורק לדבקה בו ית' וליכלל באורו בדביקה חשיקה וכו':** הרי ש„רוח נדיבה" היא אהבה רבה במס"נ אליו ית'.

והביאור בזה — ע"פ הידוע[115] ד„אית חסד ואית חסד", דהיינו בחי' „חסד עולם" ובחי' „רב חסד", והנדיב מעורר גילוי בחי' „ורב חסד" (כנזכר באגה"ק[116] עה"פ[117] „חסדי ה' גו""), ובעבודה ב' בחי' אלו הן אהבת עולם ואהבה רבה. ונמצא שבחי' „רוח נדיבה" הו"ע אהבה רבה.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ[118])

לז. ביאור הענין:

ענין הנדיבות הוא נתינה והשפעה בבחי' ויתור, וזהו ההפרש בין חסד סתם לענין הנדיבות. ולמעלה — חסד סתם הוא בחי' חסד דז"א, ונדיבות היא בחי' „רב חסד" דאריך, כי ענין הוויתור הוא בבחי' כתר[119] [ובפרט בבחי' פנימיות הכתר, שמשם ההשפעה היא בריבוי ובוויתור].

וזהו מ"ש אדה"ז „תתלהט נפשו ותתלבש ברוח נדיבה להתנדב להניח ולעזוב כל אשר לו כו'", היינו שענין הנדיבות בעבודה (נדיבות שמצד המקבל) הוא בחי' הביטול

114) לקו"ש ח"ד ע' 1282. **115)** ראה זח"ג (אד"ר) קלג, ב. קמ, ב. אגה"ק שבהערה הבאה. **116)** ס"י. וראה גם אוה"ת שה"ש ע' תתקצ. **117)** איכה ג, כב. **118)** ביאוה"ז ח"ב ע' תרנג. **119)** ראה גם אוה"ת פ' ראה ע' תשסד. ע' תשסז. סה"מ תרנ"ו ע' שס. ועוד.

◆◇ **והנה כאשר** שנה פשוטה ומעוברת: **כ אייר** ◇ **כי על** שנה מעוברת: **כא אייר**

והנה, לפי המבואר כאן שההתבוננות בעניני ברכות קריאת־שמע מביאה לידי כך ש„תתלהט נפשו .. לדבקה בו ית׳ וליכלל באורו״ (עלי׳ מלמטה למעלה) — הי׳ מקום לומר, לכאורה, שתוצאות התבוננות זו הן כללות הנפש באהבה. ומבאר אדה״ז שאינו כן: **אך איך היא** (ההתכללות באורו) **בחינת אתדבקות רוחא ברוחא** — מאחר שצריכה להיות „אתדבקות רוחא ברוחא״ דוקא, איך תהי׳ ההתכללות באורו באופן זה, שרוח האדם מתדבקת ברוח שלמעלה? **לזה אמר** — אחרי „ואהבת גו׳ בכל לבבך״, אומר הכתוב ומחדש חידוש גמור, שתוצאות אהבה זו אינן כללות הנפש, אלא **והיו הדברים האלה כו׳ על לבבך** — עיון בתורה, ויתרה מזו — **ודברת בם כו׳** — דיבור בדברי תורה, שהוא המשכה מלמעלה למטה, היפך ענין העלי׳ מלמטה למעלה; והיינו לפי שהרוח שלמעלה היא החכמה שלמעלה, שהיא התורה, שהתדבקות בה היא על־ידי עיון התורה דוקא, **וכמ״ש בעץ חיים שיחוד הנשיקין** — שבו ישנו ענין „אתדבקות רוחא ברוחא״, **עיקרו הוא יחוד חב״ד בחב״ד** — חכמה בינה ודעת שבאדם עם חכמה בינה ודעת שלמעלה, **והוא** ענין **עיון התורה** — העמקת המחשבה והשגה בתורה, שעל־ידה מתאחדים חב״ד ושכל האדם עם חב״ד ושכל שלמעלה שבתורה. **והטעם** שנצרך גם הדיבור בדברי תורה (ולא די בעיון בלבד, שעל־ידו נעשה „יחוד חב״ד בחב״ד״) — אינו רק כדי לגלות את היחוד שנעשה קודם לכן, בעת העיון, אלא על־ידי הדיבור נעשה יחוד נוסף, כמשל הנשיקה מפה לפה דוקא; כי **הפה** — הן הפה שלמעלה, והן פיו של האדם התחתון המדבר דברי תורה („ודברת בם״, כנ״ל), **הוא מוצא** (מוציא ומגלה) **הרוח וגילויו בבחינת גילוי** — הפה מוציא הן את הרוח (החכמה שמעיין בה) והן את גילויו של הרוח (מסקנת העיון) ל„עלמא דאתגליא״, שיהי׳ בהתגלות ממש, ולא רק מסקנא בשכל, **והיינו בחינת הדבור בדברי תורה** — שעל־ידו באה ה„רוח״ באופן של התגלות ממש, **כי על מוצא פי ה׳ יחיה האדם** — דוקא לאחר שיצא מ„פי ה׳״ ובא לידי גילוי ממש; וזהו ענין היחוד שנעשה על־ידי הדיבור בדברי תורה דוקא. **ואף** שיחוד זה אינו מוכרח מצד ההתבוננות המבוארת לעיל, שהרי התבוננות זו מביאה את האדם לתשוקה „ליכלל באורו״, מלמטה למעלה, ואין הכרח שיבוא על־ידה לידי דיבור בדברי תורה, שהוא תנועה הפכית, מלמעלה למטה (כנ״ל) — **מ״מ, לא יצא ידי חובתו בהרהור ועיון לבדו** — כשאדם מעיין בתורה במחשבתו בלבד, אף שעל־ידי זה נעשה היחוד של נפשו האלקית עם הקב״ה באופן של „אתדבקות רוחא ברוחא״, מ״מ אינו יוצא בזה ידי חובתו, **עד שיוציא** את דברי התורה **בשפתיו, כדי להמשיך אור אין סוף ב״ה למטה, עד נפש החיונית השוכנת בדם האדם, המתהוה**

ביותר, להניח את עצמו לגמרי מכל וכל, שהו״ע הוויתור, והוא בחי׳ אהבה רבה[120] ד„בכל מאדך״[121] [והו״ע מס״נ באחד, שענינה מסירת כל הרצונות ורק לדבקה בו ית׳, והיא למעלה מהמס״נ ד„בכל נפשך״[121]].

(כ״ק אדמו״ר מוהרש״ב[122])

לח. אך איך היא בחי׳ אתדבקות רוחא ברוחא כו׳: ראה לעיל פמ״ה אות כה.

לט. אך איך היא בחי׳ אתדבקות רוחא ברוחא לזה אמר והיו הדברים האלה כו׳ על לבבך ודברת בם כו׳ וכמ״ש בע״ח שיחוד הנשיקין עיקרו הוא יחוד חב״ד בחב״ד והוא עיון התורה והפה הוא מוצא הרוח וגילויו בבחי׳ גילוי והיינו בחי׳ הדבור בד״ת. כי על מוצא פי ה׳ יחיה האדם ומ״מ לא יצא ידי חובתו בהרהור ועיון לבדו עד שיוציא בשפתיו כדי להמשיך אור א״ס ב״ה למטה .. להעלות כולן לה׳ עם כל העולם כולו ולכללן ביחודו ואורו ית׳ .. שזהו תכלית השתלשלות כל העולמות כו׳: צריך להבין: (א) תוכן כוונתו בכל ענין זה. (ב) לכאורה תיבות „והפה .. האדם״ מיותרות. (ג) כשמביא הפסוק „כי על מוצא פי ה׳ יחי׳ האדם״ — מדלא מוסיף ביאור בזה, משמע דכוונתו כאן כפשטות הכתוב (ש„מוצא״ היינו היוצא מפי ה׳, ולא כהפירוש[123] ש„מוצא״ הוא מלשון מקור, דהיינו בחי׳ חב״ד שהם המקור ל„פי ה׳״), וא״כ — מהי השייכות להענין המדובר כאן? (ד) „מוצא הרוח וגילויו״ — מה פירוש תיבת „גילויו״, ומאי מוסיף על „בבחי׳ גילוי״ הסמוך לו? (ה) מה ההכרח לבאר כל ענין זה בשייכות לנדו״ד — הענינים המבוארים בסוף פמ״ט? (ו) בפרט הסיום „שזהו תכלית השתלשלות כו׳״ — הרי מקומו בפל״ו, וכדמסיים „וכנ״ל באריכות״, ואילו לכאן, לכאורה, גם בקיצור אינו ענין.

וי״ל בדרך אפשר:

ע״פ מה שנתבאר כאן, הרי התוצאות ד„ואהבת גו״ [שבא בהמשך להענינים שבברכות ק״ש (כללות הענין המבואר בפרק זה) — ש„כאשר ישים המשכיל אלה הדברים .. תתלהט נפשו .. לדבקה בו ית׳ וליכלל באורו כו׳״, היינו עלי׳ מלמטה למעלה] — הן, לכאורה, כללות הנפש באהבה. ועל זה מבאר שאינו כן: „אך (דלא כקס״ד הנ״ל), איך היא

---

120) ולכן נאמר בחג השבועות דוקא „מסת נדבת ידך״ (פ׳ ראה טז, יו״ד), כי בשבועות נמשך בחי׳ פנימיות הכתר (ראה פע״ח שער חג השבועות פ״א), שמשם ההשפעה היא בריבוי ובוויתור (כבפנים), ולכן צ״ל ההנהגה גם למטה בבחי׳ ויתור, שהו״ע האהבה רבה, שהיא הכלי להוויתור דלמעלה.
121) ואתחנן ו, ה. **122)** סה״מ תרנ״ט ס״ע קמה ואילך. המשך תרס״ו ס״ע שכט ואילך. סה״מ עטר״ת ע׳ רמה. **123)** ראה דרושי פ׳ מסעי

(**ההתכללות באורו**) בחי' אתדבקות רוחא ברוחא, לזה אמר (**ומחדש בזה חידוש גמור**) והיו הדברים האלה גו' על לבבך (**שהתוצאות ד„ואהבת גו'" הן עיון בתורה, ולא כלות הנפש, ויתרה מזו** —) ודברת בם (**לא רק עיון, אלא גם דיבור בפה, המשכה מלמעלה למטה**, היפך **ענין העלי' מלמטה למעלה**)". **והיינו לפי שצ"ל „אתדבקות רוחא ברוחא", והרוח דלמעלה היינו חכמה דלמעלה, שהיא התורה, שההתדבקות בה היא ע"י עיון התורה, כמבואר לעיל**[124] **שע"י עיון התורה מתייחדים חב"ד של הלומד עם חב"ד שלמעלה.**

והנה, לכאורה אפ"ל שהעיקר הוא העיון (**וכמו שמביא מע"ח, „שיחוד הנשיקין עיקרו הוא יחוד חב"ד בחב"ד, והוא עיון התורה"), ופעולת „ודברת בם" (היינו כשידבר אח"כ בפה מה שעיין קודם לזה במוחו) היא רק לגלות את היחוד דחב"ד בחב"ד (שנעשה קודם לכן בעת העיון), ותו לא (ואז לא יקשה איך אפשר שתוצאות ההתבוננות דמלמטלמ"ע הן המשכה בדיבור מלמעלמ"ט, כי העיקר הוא העיון ולא הדיבור)**[125].

אבל זהו היפך **המבואר לעיל**[126] **שע"י הדיבור בתורה** נעשה **יחוד („התקשרות דיבור האדם בדבר ה' זו הלכה") והיפך ממ"ש**[127] **„ישקני מנשיקות** פיהו" (**שהיחוד דנשיקין נעשה ע"י** הפה **דוקא), ומהמשל באדם דנושק** פה לפה[128] (**ולא שהיחוד דנשיקין הוא במוח, ובפה רק** מספר **ע"ד היחוד** דחב"ד **שנעשה במוח).**

ועל זה מבאר: „והפה (**דלמעלה ודאדם התחתון**) הוא מוצא (**בלי תוספת ביאור לתיבת „מוצא", היינו שפירושה כפשוטו — שהפה הוא המוציא**) הרוח (**החכמה שמעיין בה**) וגילויו (**גילויו של העיון, היינו מסקנת העיון**) בבחי' גילוי (**היינו שהפה מוציא הן את „הרוח" (העיון) והן את „גילויו" (מסקנת העיון) לעלמא דאתגליא, שיהי' בהתגלות ממש, ולא רק מסקנא בשכל**) והיינו בחי' הדיבור (**בחי' גילוי**) בד"ת (**נקט „דברי תורה" (ולא „עיון התורה" כדלעיל), כי כאן לא קאי רק על העיון, כי אם גם על המסקנא והגילוי דהעיון, כנ"ל**). כי על כל מוצא („**מוצא" כפשוטו, כנ"ל, כשיצא מן**) פי ה' יחי' האדם".

והיינו, שהענין ד„יחי' האדם" תלוי דוקא ב„מוצא פי ה'" כפשוטו (כנ"ל), דהיינו: (א) לא בעיון שבמוח**, אלא בגילוי ומסקנת העיון** בדיבור**; (ב) בלימוד התורה עצמו — בלימוד** דבר הלכה**, ולא בעיון ושקו"ט. וזוהי פעולת „ודברת בם" — יחוד הנעשה ע"י ההמשכה בעלמא דאתגליא דוקא (ולא רק גילוי היחוד שנעשה במוח).**

אלא שעדיין אינו מובן: בשלמא העיון **בתורה — מוכרח ע"י ההתבוננות המבוארת בפרקין, כי אחרת א"א שתהי' „אתדבקות רוחא ברוחא", להתדבק ברוח דלמעלה (כנ"ל); אבל מהו ההכרח ש„כאשר ישים המשכיל אלה הדברים אל עומקא דלבא", ו„תתלהט נפשו", וירצה „ליכלל** באורו" **— יבוא ויוכרח עי"ז גם ל„ודברת בם", שהיא תנועה** הפכית**, מלמעלה למטה?**

ולזה מבאר, שבאמת כן הוא, שההתבוננות מצ"ע אינה מכרחת את הענין ד„ודברת בם", „ומ"מ לא יצא ידי חובתו בהרהור ועיון לבדו עד שיוציא בשפתיו, כדי להמשיך אור א"ס ב"ה למטה כו'" (**היינו ש„ודברת בם" אינו תוצאת ההתבוננות, אלא כדי לצאת ידי** חובתו**).**

אבל לכאורה עפ"ז הדיבור בתורה הוא ענין וחובה בפ"ע, **לצורך המשכת אור א"ס ב"ה** למטה**, ואין לזה שייכות ל„אתדבקות רוחא ברוחא"** שלו**, הרוח שלו ברוח** שלמעלה**, שבזה היא עבודתו בק"ש וע"י ההכנה דברכות ק"ש (כנ"ל).**

ועל זה מתרץ שיש שייכות בין שני הענינים, כי ע"י „ודברת בם" הרי הוא מעלה „כולן לה' עם כל העולם כולו ולכללן ביחודו ואורו" (**היינו שע"י הדיבור פועל בנפשו החיונית ובדצ"ח וכו'** אותם הענינים **שפועל בנוגע לעצמו ע"י העיון —** „לכללן **ביחודו** ואורו"**, ע"ד לשונו לעיל „ליכלל באורו").**

אמנם, אף שנתבארה השייכות בין ה„אתדבקות רוחא ברוחא" הנעשית ע"י עיון **התורה („והיו הדברים האלה גו' על לבבך"), ובין הנפעל ע"י** ודברת **בם" [ששניהם פועלים התכללות ביחודו ואורו ית' — דרוחו (ע"י עיון התורה) ודנפשו החיונית ודצ"ח וכו' (ע"י „ודברת בם")] — עדיין אינו מובן שייכות הכרחיות העבודה להעלות**

(לקו"ת מסעי צב, א ואילך. מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"ב ע' תרכט ואילך. תקע"א ע' רטו ואילך. מאמרי אדהאמ"צ במדבר ח"ה ע' א'תתסה. אוה"ת מסעי ע' א'שנב ואילך). ועוד.

124) פ"ה.

125) ולפ"ז אפ"ל (באופן אחר מהמבואר לקמן בפנים) שהמשך לשון אדה"ז „כי על מוצא פי ה' כו'" בא לתרץ מהו ההכרח בגילוי זה (מאחר שאינו נוגע לעצם היחוד), וזהו שמבאר: „כי על מוצא פי ה'" דוקא, היינו התורה) יחי' האדם (גם מבלי פי האדם, היינו שמצד היחוד דנה"א אין צורך בדיבור האדם), ומ"מ לא יצא ידי חובתו עד שיוציא בשפתיו כדי להמשיך אור א"ס ב"ה למטה עד נפש החיונית כו' (ולכן מוכרח הגילוי בדיבור האדם)". ואח"כ ממשיך לבאר שייכות גילוי זה ההתבוננות כו' (כדלקמן בפנים). ולפ"ז מובן טעם הנקודה שאחרי התיבות „בחי' הדיבור בד"ת" (ולהעיר ששם מסתיים גם שיעור התניא היומי בשנה מעוברת), כי מ„כי על מוצא כו'" מתחיל ענין חדש. ולהעיר בדרך אפשר, שלפי זה יתבאר דיוק לשון אדה"ז: (א) „מוצא פי ה'" — כהפירוש מקור (נסמן לעיל הערה 123), היפך הגילוי. (ב) אף שאחז לשון הכתוב, השמיט תיבת „כל (מוצא פי ה')", וע"פ הנ"ל מבואר — כי הכתוב מדבר הן בנה"א והן בנפש החיונית והגוף, משא"כ כאן שמדבר בנה"א דוקא (שדוקא להיחוד דנה"א די ב„מוצא פי ה'" ואין צורך בדיבור האדם).

126) פמ"ה־ו.

127) שה"ש א, ב — הובא לעיל שם (פמ"ה) לענין היחוד שע"י הדיבור.

128) לעיל שם (פמ"ו).

הדצ"ח והעולם (הנפעל ע"י „ודברת בם") לתוכן ברכות ק"ש והתחלת **ק"ש** (עד **הכתוב „והיו הדברים גו'"**), **שהרי העלאת** הדצ"ח והעולם **היא ציווי ועבודה וענין** בפ"ע[129].

ולזה מבאר: „שזהו תכלית השתלשלות כל העולמות להיות כבוד ה' מלא כל הארץ הלזו .. וזהו תכלית כוונת האדם בעבודתו כו'" (**שענין זה — „השתלשלות כל העולמות להיות כבוד ה' מלא כו'", ושהאדם יעבדו ית' — הוא תוכן ומסקנת ברכות ק"ש, כמבואר לעיל בפרקין**).

אמנם, אף שנתבארה שייכות עבודה זו (ד„ודברת בם") להתבוננות דברכות **ק"ש, עדיין אינו מובן מהי השייכות ל(תחילת הפרשה דק"ש) „ואהבת גו'" —** האהבה **הנולדת מהתבוננות זו (דאף שההתבוננות דברכות ק"ש שייכת לשני הענינים — התעוררות אהבה רבה להקב"ה ועבודת העלאת הדצ"ח והעולם — הרי לכאורה בין שני ענינים אלו עצמם אין שייכות).**

ועל זה מתרץ: „רק (**וא"א בלאה"כ**) שצריך תחלה .. למסור לו נפשו ומאודו (**תוכן „שמע גו' ואהבת גו'"**), **היינו שהתעוררות האהבה (הבאה ע"י ההתבוננות דברכות ק"ש) היא הקדמה מוכרחת לעבודת העלאת הדצ"ח והעולם (השייכת ג"כ להתבוננות זו, כנ"ל).**

וע"פ הנ"ל (שעיקר היחוד שע"י לימוד התורה הוא בלימוד מסקנת ההלכה דוקא) מבוארים כמה ענינים בתניא: (א) בפ"ה — מתחיל בביאור מעלת היחוד („יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו .. להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופינה") שע"י לימוד הלכה ופס"ד **דוקא („כשאדם מבין ומשיג איזו** הלכה **.. שעלה ברצונו שכשיטעון ראובן כך וכך .. יהי'** הפסק **ביניהם כך וכך"), ולא סתם בענין** ידיעת **התורה (כבסיום הפרק, שבו מדבר בנוגע ליחוד סתם, ולא „מכל צד ופינה"). (ב) בפמ"ה ופמ"ו — מדייק „דבר ה' זו** הלכה**" (ולא שקו"ט בלבד). ועוד.**

[**ותוספת ביאור בכל הנ"ל — ע"פ המבואר בלקו"ת**[130] (ברמז, **ובביאור יותר — בד"ה שה"ש שבס' הנחות הר"פ ז"ל**[131]) **בביאור מה שנאמר על התורה „ישקני גו'", שכמו „אהבת האב לבנו יחידו, שמרוב האהבה הגדולה .. אינה יכולה לצאת מכח אל הפועל בגילוי כ"א בבחינת צמצום גדול שמתצמצמת בהבל הפה ורוח פיו .. כך התשוקה .. להיות התגלות והתלבשות אור אין סוף .. היא .. בבחינת צמצום גדול, יושב ועוסק בתורה כו'" — שעפ"ז יובן בתוס' ביאור הפעולה והחידוש של „ודברת בם", ואיך שאין זה רק „סיפור" ע"ד הנעשה בחב"ד, וההכרח דהקדמת „בכל מאדך", ועוד. וכן מובן עי"ז איך שאעפ"כ** עיקר **היחוד הוא בחב"ד — כי אז נעשה החידוש וההמשכה** שהקב"ה **יהי'** יושב **(אלא שהמשכת היחוד בעלמא דאתגליא, שעי"ז „יחי' האדם", היא ע"י הדיבור, כנ"ל)].**

(כ"ק אדמו"ר[132])

מ. איך היא בחי' אתדבקות רוחא ברוחא לזה אמר והיו הדברים האלה כו' על לבבך ודברת בם: אין לפרש שבמ"ש „והיו הדברים האלה" רומז גם לקיום המצוות[133] **(שגם עי"ז נעשה ענין „אתדבקות רוחא ברוחא") — כי זהו** היפך **מהמשמעות בתניא** כאן, **וכמפורש בדבריו שהביא רק „ודברת בם" (לימוד התורה),** ולא **הביא התיבות „וקשרתם גו'" (קיום המצוות), אלא** השמיטן, **כי ענין „אתדבקות רוחא ברוחא" שייך ללימוד התורה דוקא**[134] **[אף שבכלל (כשאינו מפרט חיבוק בפ"ע) י"ל גם על עשיית המצוות לשון אתדבקות ונשיקין, אלא שאינו „נשיקין** ממש"[135]**].**

(כ"ק אדמו"ר[136])

מא. והיו הדברים האלה כו' על לבבך ודברת בם כו': אפשר שצ"ל „גו' .. גו'".

(כ"ק אדמו"ר[1])

מב. שיחוד הנשיקין עיקרו הוא .. עיון התורה והפה הוא מוצא הרוח וגילויו בבחי' גילוי: ראה לעיל פמ"ה אות כד.

---

129) ואפילו יחוד הדיבור שלו בדיבור שלמעלה, שהוא מענינה של ההתבוננות והתלהטות הנפש „ליכלל באורו", והוא באדם עצמו (ולא בדצ"ח ובעולם) — אינו עיקר המסקנא מהתלהטות זו, ואדרבה — הוא תנועה הפכית (כנ"ל בפנים). **130)** שה"ש א, ד. **131)** ע' קמב (ושם: „להיות התגלות הארה ממעלה הוא בחי' נשיקה, כי א"א שיקבלו התחתונים פנימי' הארה מלמעלה והתגלות אוא"ס רק בבחי' נשיקה, וכמשל איש אשר אהבתו בוער בלבו לזולתו לא יוכל הראות לו אהבתו מפנימי' לבבו ולהתאחד כאחד רק בבחי' נשיקה, ואף שזהו מעשה גשמיות ממש אעפ"כ נגלה בו בהבל הנשיקה פנימי' האהבה, כמו"כ הארת אוא"ס שנמשך למטה נק' רק בחי' נשיקה .. וזהו ישקני מנשיקות פיהו .. ולכן כתיב פיהו ולא פיו, כי בתיבת פיהו יש ג"כ ה' שהוא בחי' נוק', כי מתי יכול להיות בחי' ישקני הנ"ל, היינו .. ע"י מס"נ .. ולמסור נפשו באחד .. אז אח"כ יתגלה הארה משמו הגדול נשיקות פיהו .. ולכן אמרו בגמרא יושב ועוסק בתורה, היינו אף על חכמה עילאה מקור אורייתא ושיהי' תורה נק' יושב, שהוא קטנות המהות .. וירידה ממדריגתו"). **132)** „שיעורים בספר התניא" ע' 678 ואילך. אגרות־קודש חכ"ב ע' רכח. **133)** ומ"ש בקיצור הצ"צ לפרקין „ולזה אמר והיו הדברים האלה והוא בחי' תומ"צ" — כוונתו שזהו פירוש התיבות „הדברים האלה", ולא שאתדבקות רוחא ברוחא נעשית ע"י מצוות. **134)** ראה לעיל ספמ"ה (ושם: „בחי' נשיקין שהיא אתדבקות רוחא ברוחא .. דהיינו התקשרות דבור האדם בדבר ה' זו הלכה .. ומעשה במעשה שהוא מעשה המצוות .. הוא בחי' חיבוק ממש .. ועסק התורה בדבור ומחשבת העיון הן בחי' נשיקין ממש"). פמ"ו (ושם: „התקשרות הנפש ממש בבחי' נשיקין פה לפה לדבר דבר ה' זו הלכה ואתדבקות רוחא ברוחא היא השגת התורה .. וגם בבחי' חיבוק הוא קיום המצות מעשיות"). **135)** ראה לעיל ספמ"ה (שבהערה הקודמת). „ליקוט פירושים" שם אות כט. **136)** מענה (כתי"ק) — נדפס (בחלקו) בלקוטי ביאורים בספר התניא ח"א ע' רצא.

ליקוטי אמרים

מדומם צומח חי כדי להעלות כולן לה' עם כל העולם כולו ולכללן ביחודו ואורו ית' אשר יאיר לארץ ולדרים בבחי' גילוי ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר וכו' שזהו תכלית השתלשלות כל העולמות להיות כבוד ה' מלא כל הארץ הלזו דוקא בבחי' גילוי לאהפכא חשוכא לנהורא ומרירא למיתקא כנ"ל באריכות. וזהו תכלית כוונת האדם בעבודתו להמשיך אור אין סוף ברוך הוא למטה רק שצריך תחלה העלאת מ"ן למסור לו נפשו ומאודו כנ"ל:

מדומם צומח חי שהאדם אוכל ושותה — שהרי הכוונה העליונה היא שאור אין־סוף יומשך גם בנפש החיונית ובעולם, וענין זה נעשה דוקא על־ידי שהאדם מוציא את דברי התורה בשפתיו, כי מאחר שהדיבור הוא גשמי, ואמירת דיבורים גשמיים היא דוקא על־ידי הנפש החיונית — נמשכת על־ידי הדיבור קדושה ואור אין־סוף בנפש החיונית; ומאחר שהדיבור מתהווה בכח אכילתו ושתייתו של האדם, שאכל ושתה דברים גשמיים, ומהם נעשו דם וחיות גשמיים, שבכחם יכול הוא לדבר דיבורים אלו — נמשכת על־ידי זה קדושה ואור אין־סוף בכל עניני העולם, ומתקיימת הכוונה העליונה שיומשך אור אין־סוף למטה בעולם, ויהי' „מלא כל הארץ כבודו". ולכן מחוייב האדם לדבר דברי תורה בדיבור דוקא. וגם ענין זה שייך לעבודת האדם בקריאת־שמע להיכלל באורו ית' ב„אתדבקות רוחא ברוחא", כי הדיבור בדברי תורה הוא **כדי להעלות כולן** (הנפש החיונית והדומם, הצומח והחי שבעולם) **לה', עם כל העולם כולו, ולכללן ביחודו ואורו ית'** — אותם הענינים שפועל האדם בנוגע לעצמו על־ידי העיון בתורה, **אשר** אורו ית' **יאיר לארץ ולדרים** עלי' **בבחינת גילוי, ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר וכו'** — גם הגופים הגשמיים יראו את כבוד

יאיר לארץ ולדרים: **ע"ד נוסח ברכת יוצר אור.** ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר: **ישעי' מ, ה.** הארץ הלזו: **לשון הכתוב — יחזקאל לו, לה.** כנ"ל באריכות: **פל"ו־ז.** נפשו ומאודו כנ"ל: **אולי הכוונה לפמ"ו[14] או לפמ"א[15].**

14) ושם: „לעורר ולהאיר אור האהבה .. למסור לה' נפשו וגופו ומאודו כו'". 15) ושם: „יחוד נפשו והתכללותה באור ה' להיות לאחדים .. הוא ג"כ ענין מסירת נפש ממש .. והנה בהכנה זו של מסירת נפשו לה' יתחיל ברכות השחר .. וכן בהכנה זו יתחיל ללמוד כו'".

○ **מג. ולדרים: אפשר שצ"ל: „ולדרים** עלי'**".** (כ"ק אדמו"ר[11])

מד. וראו כל בשר וכו': אפשר שצ"ל „וגו". ואולי אפ"ל דנקט „וכו'" ולא „וגו'" משום דהכוונה על מ"ש לעיל פל"ו ואילך, ולא על סיום הכתוב. (כ"ק אדמו"ר[1])

❧

קיצור (שני)

נתבאר אשר כל הצמצומים הוא כדי לברוא גוף האדם החומרי ולאכפיא לסט"א ולהיות יתרון אור מן החשך, בהעלות האדם את נפשו האלקית והחיונית ולבושי' וכל כחות הגוף כולן לה' לבדו, כי זהו תכלית השתלשלות העולמות.

והנה כמים הפנים לפנים כו', כמו שהקב"ה הניח וסילק ד"מ לצד אחד את אורו הגדול הבלתי בעל תכלית וגנזו בג' מיני צמצומים בכלל, והכל בשביל האדם התחתון כו', עאכו"כ בכפלי כפליים לאין קץ כו' ראוי לאדם ג"כ להניח ולעזוב כל אשר לו מנפש ועד בשר ולהפקיר הכל בשביל לדבקה בו ית', ולא יהי' שום מנגד כו'.

ומבאר בזה טוב טעם לתקנת חכמים ברכות ק"ש שתים לפני' קודם ק"ש, כי עיקר ק"ש הוא לקיים „בכל לבבך — בשני יצריך כו'", דהיינו לעמוד נגד כל מונע מאהבת ה', ו„לבבך" היא האשה וילדי' שלבבו של אדם קשורה בהם בטבע, ו„נפשך" ו„מאדך" כמשמעו חיי ומזוני, ואיך יבוא האדם החומרי למדה זו. ולכך סידרו תחילה ברכת יוצר אור, ושם נשנה כמה פעמים ענין ביטול המלאכים כו', ואח"כ ברכה שני' „אהבת עולם אהבתנו כו'", שהניח כל צבא מעלה והשרה שכינתו

ה׳. וכן שייך ענין זה לתוכן ברכות קריאת־שמע, **שהרי זהו תכלית השתלשלות כל העולמות, להיות כבוד ה׳ מלא כל הארץ הלזו** (העולם הארצי) **דוקא, בבחינת גילוי, לאהפכא חשוכא לנהורא** — להפוך את חושך הקליפות לאור של קדושה, **ומרירא למתקא** — ולהפוך את מרירות העולם, המקבל את חיותו מקליפת נוגה, למתיקות ולטוב של קדושה, **כנ״ל באריכות** — שזוהי תכלית כל סדר ההשתלשלות, **וזהו תכלית כוונת האדם בעבודתו, להמשיך אור אין סוף ברוך הוא למטה** — והרי זהו תוכן ומסקנת ברכות קריאת־שמע — שתכלית ההשתלשלות היא שיהי׳ „מלא כל הארץ כבודו״, ושהאדם יעבוד את השי״ת, כנ״ל בתחלת הפרק. אלא שלכאורה עדיין אינו מובן מה שייכות עבודה זו של „ודברת בם״ להתחלת פרשת קריאת־שמע — „ואהבת את ה׳ אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך״ (האהבה הנולדת מההתבוננות בברכות קריאת־שמע); ולזה מבאר אדה״ז: **רק שצריך תחלה העלאת מ״ן** („מיין נוקבין״, דהיינו, בלשון הקבלה, התעוררות תשוקה ועלי׳ מהמקבל, שהוא בחינת „נוקבא״) — לפני המשכת אור אין־סוף למטה על ידי הדיבור בדברי תורה, מוכרחת להיות (ואי־אפשר בלאו־הכי) התעוררות מלמטה של אהבת האדם, **למסור לו** (להשי״ת) **נפשו ומאודו, כנ״ל.** ובזה סיים אדה״ז את ביאור ענין האהבה „כמים הפנים לפנים״, שהתחיל לבאר בפמ״ו, ושנתבאר לעיל (פמ״ז) שזמן מסוגל במיוחד לעורר אהבה זו הוא בשעת קריאת שמע וברכותי׳.

קיצור (שני)

ית׳ עלינו, וז״ש „חמלה גדולה ויתירה כו״, יתירה על קרבת אלקים שבכל צבא מעלה, „ובנו בחרת מכל עם ולשון״ הוא הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אוה״ע, „וקרבתנו כו״.

וכאשר ישים המשכיל אלה הדברים אל עומקא דלבא ומוחא, אזי ממילא כמים הפנים לפנים תתלהט נפשו ליכלל באורו כו׳ בבחי׳ נשיקין כו׳, ולזה אמר „והיו הדברים האלה״, והוא בחי׳ תומ״צ[137]. והעיקר הוא להוציא בשפתיו, כדי להמשיך אוא״ס למטה עד נפש החיונית כו׳, שזהו תכלית השתלשלות כל העולמות, להיות כבוד הוי׳ מלא כל הארץ הלזו דוקא בבחי׳ גילוי כו׳, וזהו תכלית כוונת האדם בעבודתו להמשיך אוא״ס למטה, רק שצריך תחילה העלאת מ״ן למסור לו נפשו ומאודו כנ״ל.

137) הכוונה בזה – ראה לעיל הערה 133.